

Hållbarhetsredovisning och klimatbokslut 2021

Sammanfattning

Hållbarhetsredovisning och klimatbokslut är uppföljningen av Region Dalarnas hållbarhetsarbete under 2021. Uppföljningen är del av Region Dalarnas ledningssystem och kan ge stöd för behovsanalyser, verksamhetsplanering och budgetprocess.

När hållbarhetsprogrammet antogs av regionfullmäktige i november 2021 hade nämndernas verksamhetsplaner för 2022 redan fastlagts. Detta är ett av flera skäl till varför 2022 kommer att fungera som ett instegsår varvid formerna för genomförande, uppföljning och integreringen av programmets målsättningar i Region Dalarnas ledningssystem ska utvecklas steg för steg.

Därför görs heller ingen bedömning av måluppfyllelsen av delmål och målvärden för valda nyckeltal för 2021. Uppföljningen av programmet ger ändå en fingervisning av hur Region Dalarna ligger till i det övergripande hållbarhetsarbetet och utgör en grund för fortsatt arbete och prioritering.

I arbetet med hållbarhetsredovisningen framgår att samtliga delmål i hållbarhetsprogrammet berörs i nämndernas verksamhetsplaner, dock i varierande grad.

Klimatbokslutet syftar till att ge en övergripande bild av den klimatpåverkan som regionens verksamheter har. Resultatet för 2021 visar en något lägre klimatbelastning jämfört med tidigare år. Det står klart att det behövs fortsatt kraftfulla insatser och tydliga prioriteringar för att möta målet med 75% minskad klimatpåverkan till 2030.

Upplysningar om innehållet lämnas av

Evelina Hilmersson, hållbarhetschef
evelina.hilmersson@regiondalarna.se

Innehåll

1	Inledning	4
2	Hållbarhetsredovisningens innehåll och funktion	5
2.1	Delmål.....	5
2.2	Nyckeltal	5
3	Social hållbarhet	6
4	Ekonomisk hållbarhet	19
5	Miljömässig hållbarhet	28
6	Klimatbokslut	41
6.1	Resultat.....	42
7	Diskussion och slutsatser	44
7.1	Hållbarhetsredovisningen	44
7.2	Klimatbokslut.....	45
7.3	Vägen framåt.....	45
Bilaga 1. Revidering av nyckeltal och målvärden inför nästa år		46
Bilaga 2. Klimatbokslut - Metod, avgränsningar, källor		49
	Metod	49
	Avgränsningar	49
	Källor	50

Region Dalarnas hållbarhetsvision 2030

Region Dalarna bidrar aktivt till ett samhälle som är extra starkt för dem som mest behöver det. Det är ett jämställt samhälle där skillnaderna i livsvillkor människor emellan minskar och som säkerställer att barn och unga i Dalarna har jämlika uppväxtvillkor och att deras rättigheter tas tillvara. Region Dalarna konsumerar och producerar hållbart utan att skada miljö, ekosystem eller människors hälsa. Region Dalarna bedriver god ekonomisk hushållning baserad på social och miljömässig hållbarhet.

Region Dalarnas hållbarhetsprogram 2022-2025 (RD20/01644/2836),
Regionfullmäktige 2021-11-15

1 Inledning

Region Dalarnas hållbarhetsredovisning 2021 är den första i sitt slag. Den bygger på uppföljningen av de delmål och nyckeltal som finns beskrivna i Region Dalarnas hållbarhetsprogram 2022-2025 samt tillhörande nyckeltalsbilaga. Hållbarhetsredovisningen inkluderar också klimatbokslut vilket är den årliga uppföljningen av regionens klimatpåverkan. Hållbarhetsredovisning och klimatbokslut är en del av Region Dalarnas ledningssystem och fungerar som stöd för behovsanalyser, verksamhetsplanering och budgetprocess. De är även underlag för den prioriteringsprocess som är nödvändig inför budgetåret.

Basen i Region Dalarnas arbete för ett hållbart samhälle utgörs av kärnverksamheterna såsom ansvaret för hälso- och sjukvård, tandvård, kollektivtrafik, hjälpmedel och folkhögskolor samt arbetet med folkbildning, forskning, folkhälsa, kultur och utvecklingsfrågor inom infrastruktur, näringsliv, arbetsmarknad och miljö. Region Dalarnas hållbarhetsprogram uppmärksammar direkta operativa åtgärder och delar i verksamheterna som bör utvecklas för att i än högre grad svara upp mot vad som krävs i ett socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbart samhälle.

Agenda 2030

De 17 integrerade och odelbara målen i Agenda 2030 som antagits av FN:s medlemsländer 2015 speglar komplexiteten i samhällets utmaningar, globalt och lokalt. För att nå målen krävs både en välfungerande samverkan och ökad förståelse för helheten i alla delar av samhället på alla nivåer. Detsamma gäller för Region Dalarnas hållbarhetsprogram.

Sveriges genomförande av Agenda 2030 (Prop. 2019/20:188)

Sveriges riksdag har beslutat att Sverige ska genomföra Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik nationellt och internationellt. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför.

Region Dalarnas Regionplan 2022-2024 (RD21/00984)

Regionplanen tar sin utgångspunkt i bland annat Agenda 2030 och alla människors lika rätt och okränkbara värde. Regionen ska verka för att Dalarna har en hållbar utveckling ur de tre perspektiven social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet.

Region Dalarnas hållbarhetspolicy (RD19/03346)

Policyn sammanfattar Region Dalarnas angreppssätt i hållbarhetsarbetet. Region Dalarna ska främja en kunskapsbaserad helhetssyn hos alla förvaltningar samt underlätta beslut och åtgärder i de ordinarie verksamheternas dagliga arbete för en successiv omställning av Region Dalarna till en hållbar välfärdsorganisation med ökat fokus på utfall som är förenade med Agenda 2030.

Region Dalarnas hållbarhetsprogram (RD20/01644)

Hållbarhetsprogrammet bygger på Agenda 2030 och är färdplanen för Region Dalarnas omställning till en hållbar organisation. Programmet är vägledande för Region Dalarnas samtliga verksamheter och integrerat i ordinarie styrning och ledning. Hållbarhetsprogrammets mål bildar utgångspunkt för Region Dalarnas nämnder att formulera konkreta mål för respektive verksamhet.

Dalastrategin 2030 – tillsammans för ett hållbart Dalarna (RD19/02062)

Dalastrategin har sin grund i Region Dalarnas uppdrag att utarbeta och fastställa en regional utvecklingsstrategi för länet och därtill samordna strategins genomförande och uppföljning. Det övergripande och långsiktiga målet för Dalastrategin är ett hållbart Dalarna med utvecklingskraft i alla delar av länet. Genom ett utmaningsdrivet angreppssätt inom de tre målområdena *Ett klimatsmart Dalarna*, *Ett konkurrenskraftigt Dalarna* och *Ett sammanhållet Dalarna* bidrar Dalarna till ett genomförande av Agenda 2030.

2 Hållbarhetsredovisningens innehåll och funktion

Redovisningen är uppdelad på de tre hållbarhetsdimensionerna. Inom varje dimension redovisas delmålen var för sig. Insamlingen av underlag till årets hållbarhetsredovisning har skett i samråd med verksamhetsföreträdare, efter genomgång av nämndernas verksamhetsberättelser, via enkäter och insamling av data från öppna register och databaser. Under kommande år kommer formerna för uppföljning samt integreringen av programmets målsättningar i Region Dalarnas ledningssystem att utvecklas steg för steg.

2.1 Delmål

För varje delmål ges en beskrivning av vad som gjorts och vad som är på gång samt vad som saknas och förslag på åtgärder. Dessa beskrivningar har tagits fram tillsammans med verksamhetsföreträdare.

2.2 Nyckeltal

Till hållbarhetsprogrammets 31 delmål hör 65 nyckeltal. Nyckeltalens funktion är att ge en viss indikation på hur det går med genomförandet av programmet.

Nyckeltalen består i huvudsak av två kategorier:

1, Resultat som kan mätas i förbättrad folkhälsa, minskad miljöpåverkan, ökat socialt kapital, förbättrad arbetsmiljö etc.

2, Förutsättningar för ett systematiskt hållbarhetsarbete på olika områden.

Nyckeltalen och tillhörande målvärden kan ändras över tid eller bytas ut antingen för att höja målsättningarna under programperioden eller för att möjliggöra tydligare uppföljning. Detta redovisas årligen i hållbarhetsredovisningen.

3 Social hållbarhet¹

Övergripande mål för 2030

Region Dalarna bidrar aktivt till ett jämställt och jämlikt samhälle. Barn och unga prioriteras och deras rättigheter respekteras och tillgodoses

Några lagar, riksdagsbundna mål och nationella strategier som särskilt rör den sociala dimensionen i Region Dalarnas hållbarhetsprogram är:

Den nationella folkhälsopolitiken

Den 14 juni 2018 antog Sveriges riksdag propositionen God och jämlik hälsa - en utvecklad folkhälsopolitik (Prop. 2017/18:249). Det övergripande nationella målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhällseliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

Sveriges jämställdhetspolitik

Jämställdhetspolitikens övergripande mål är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. I regeringens skrivelse Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid (Skr. 2016/17:10) beskrivs jämställdhetspolitikens nuvarande inriktning.

Lagen om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter

Den 1 januari 2020 trädde lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter i kraft. Härigenom skapas en grund för ett barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet.

Hälso- och sjukvårdslagen

Som en konsekvens av den omfattande utredningen Samordnad utveckling för god och nära vård (S 2017:01) befinner sig Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) i en utvecklingsfas som innebär en förskjutning mot ökad kvalitet för ökad hållbarhet - socialt, ekonomiskt och miljömässigt.

Diskrimineringslagen

Diskrimineringslagen (2008:567) har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk anger ett grundskydd som gäller samtliga nationella minoriteter och minoritetsspråk, som handlar om rätten till information, språk och kultur samt inflytande och delaktighet.

¹ Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen.

1.1 Region Dalarna ska ta ett aktivt ansvar för att i samverkan med övriga samhällssektorer skapa samhällseliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen i Dalarna

Vad är gjort och vad är på gång?

Den nyligen antagna Dalastrategins tre målområden är nära sammanlänkande med varandra och i samtliga fall av betydelse i arbetet för social hållbarhet. Med målområdet *Ett sammanhållet Dalarna* ges dock ett särskilt fokus på den sociala hållbarhetsdimensionen. Dalastrategin 2030 är därmed ett viktigt incitament för att utveckla en länsövergripande infrastruktur för arbete för god och jämlik hälsa² i ett hållbart Dalarna.

Vad saknas?

I en granskning av regionens folkhälsoarbete (KPMG 2021) konstateras att samverkan mellan kommunerna och regionen inom området folkhälsa och social hållbarhet inte fungerar ändamålsenligt och effektivt utifrån ett länsperspektiv. Åtgärder för en god och jämlik hälsa kräver ett strategiskt, löpande, långsiktigt och tvärsektoriellt arbete inriktat på livsvillkor i vid mening med ökat fokus på främjande, förebyggande och tidiga insatser. Det syftar till att ge mer likvärdiga förutsättningar för människor i olika sociala grupper genom att både stärka individers egna möjligheter att handla och generera resurser samt stärka det allmännas förmåga att bidra med resurser. Det är viktigt att utgå från kärnverksamheterna utifrån ett medborgarperspektiv d.v.s. hur regionens samlade resurser används för att ge största möjliga nytta.

Förslag till åtgärder

- Skapa en länsövergripande struktur för uppföljning, utvärdering och kunskapsspridning till stöd för det lokala tvärsektoriella arbetet för god och jämlik hälsa i ett hållbart Dalarna.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Andel flickor och pojkar i årskurs 7 och första året i gymnasiet som anger att de mår bra varje dag/ofta	Öka årligen för alla fyra grupperna	Flickor åk 7 86% Pojkar åk 7 96% Flickor gy 1 77% Pojkar gy 1 93% Källa: ELSA, 2019-2020
Andel kvinnor och män 16-84 år som uppger att de upplever en bra eller mycket bra hälsa	Ökat för båda grupperna 2024 jämfört med 2021	Kvinnor 68 % Män 71 % Källa: HLV, 2021
Kvinnor och män 65 år eller äldre som är slutenvårdade för fallskador, antal per 100 000 invånare	Minska för båda grupperna jämfört med 2021	Kvinnor 3786 Män 2795 Källa: Pat.reg, 2020

² Jämlikhet handlar om att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. För ett samhälle kan det innebära att skapa förutsättningar - jämlika livsvillkor – för att uppnå jämlik hälsa som utfall.

Läs mer:

KPMG, 2021. *Granskning av regionens folkhälsoarbete, Revisionsrapport Region Dalarna.*

Region Dalarna, 2019. *Samling för social hållbarhet i Dalarna, delrapporter och slutrapport 2019.*

1.2 Perspektiven jämlikhet, jämställdhet och barnrätt ska vara integrerade i beslutprocesser, samt i centrala utbildningsinsatser

Vad är gjort och vad är på gång?

Region Dalarna har, augusti 2020, uppdaterat den administrativa rutinen för barnkonsekvensanalyser. Följsamhet till rutinen ska ske via egenkontroll.

Ett arbete är påbörjat där Administrativa enheten och Hållbarhetsavdelningen samverkar för att utforma ett stöd till handläggare för att integrera hållbarhetsaspekter inklusive jämlikhet, jämställdhet³ och barnrätt i beslutsunderlag samt att se över vilka ledord som ska finnas med i mallen för tjänsteutlåtanden. I den nuvarande mall som används för tjänsteutlåtanden finns bland annat perspektivet Barn och unga, Patientperspektiv, Likabehandling och Hållbarhet vilka alla kan kopplas till de perspektiv som lyfts i detta delmål.

Vad saknas?

Rutiner och struktur för hur perspektiven ska beaktas i beslutsprocessen saknas delvis. Bland annat saknas ett stöd för de tjänstepersoner som ska skriva utlåtandena.

Genomgång av vilka centrala utbildningsinsatser som bör inkludera perspektiven.

Förslag till åtgärder

- Utforma ett stöd till tjänstepersoner som ska ta fram beslutsunderlag.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Andel beslutsunderlag med tillräcklig kvalitet utifrån perspektiven	Öka årligen från 2021	-
Andel av ett urval av utbildningsinsatser som integrerat perspektiven	Öka årligen från 2021	-

Läs mer:

Region Dalarna, 2020. *Barnkonsekvensanalys, administrativ rutin.* LD17/02074

Region Dalarna, 2020. *Uppdragsbeskrivning för införande av Barnpiloter,* LD09/00087

SKR 2018. *Prövning av barnets bästa. Ett verktyg för styrning och ledning.*

Region Dalarna, 2019. *Kvinnor och män i Dalarna ur ett jämställdhetsperspektiv,*

SKR 2021. *Jämställdhetsintegrering, vägledning*

³ Jämställdhet innebär att kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla områden i livet.

1.3 Region Dalarna ska systematiskt och tillsammans med andra samhällsaktörer förebygga våld i nära relation och att barn far illa

Vad är gjort och vad är på gång?

Hälso- och sjukvården samt tandvårdens uppgift är att ställa frågan om våldsutsatthet, dokumentera, hänvisa till rätt instans och göra orosanmälan i de fall där det finns minderåriga barn. Sedan november 2020 har Region Dalarna ett uppdaterat vårdprogram kring våld i nära relation. Antalet förfrågningar kring handledning i både patient och personalärenden ökar för varje år.

Sedan mars 2021 finns förnyat direktiv om hälso- och sjukvårdens och tandvårdens anmälningsskyldighet om missförhållanden/barn som far illa eller riskerar att fara illa.

Ett påbörjat arbete finns kring att upptäcka medarbetare som är utsatta för våld. En rutin för att fråga om våld på medarbetarsamtal framtagna men implementeringen är i dagsläget stoppat på grund av oklarheter i arbetsgivarens befogenheter.

År 2016 togs ett verkställighetsbeslut att samtliga enheter som möter personer som kan ha varit utsatta för våld i nära relation ska ha lokala riktlinjer (LD16/00742).

Vad saknas?

Det finns brister i arbetet med att säkerställa att personal ställer frågan om våld.

Det saknas ett bredare våldsförebyggande arbete som är inriktat på att förhindra att våld uppstår från första början samt arbete som riktar sig mot att ge stöd till personer som utövar våld.

Förslag till åtgärder

- Arbetet med att säkerställa att vårdpersonal ställer frågan om våld behöver utvecklas ytterligare.
- Initiera ett primärpreventivt arbete kopplat till våld i nära relationer.
- Se över hur ett stöd till personer som utsätter andra för våld skulle kunna utformas.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Antal medarbetare som genomfört utbildning om våld i nära relationer	Öka årligen från 2021	428 Källa: Region Dalarna 2021
Andel lokala rutiner om våld i nära relation	100%	42% Källa: Region Dalarna 2021
Systematiska utbildningsinsatser kring anmälningsskyldigheten	Årlig utvecklad uppföljning	Enkel årlig uppföljning Källa: Region Dalarna 2021

Läs mer:

Region Dalarna, 2020. *Vårdprogram våld i nära relation LD18/04207.*

Regeringen, 2016. *Skr. 2016/17:10. En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.*

Region Dalarna 2021. *Direktiv om Hälso- och sjukvårdens och tandvårdens anmälningsskyldighet om missförhållanden/barn som far illa eller riskerar att fara illa, LD18/01386.*

1.4 Region Dalarnas verksamhet och all kommunikation ska vara anpassad och tillgänglig

Vad är gjort och vad är på gång?

Funktionshinderrådet i Dalarna, FRID, är ett samverkans- och samrådsorgan för funktionshinderfrågor mellan föreningar och organisationer för personer med funktionsnedsättningar i länet, Region Dalarna och Hjälpmedelsnämnden Dalarna. Syftet med FRID är att stärka funktionshinderorganisationernas inflytande i alla frågor som gäller personer med funktionsnedsättning. Under FRID finns sedan 2019 en byggrupp för ökad tillgänglighet i RD:s lokaler samt sedan 2020 en trafikgrupp för ökad tillgänglighet i kollektivtrafiken.

Ett arbete kring Lagen om tillgänglighet till digital offentlig har påbörjats på Region Dalarna men mycket behöver göras för att organisationen ska leva upp till lagkraven.

I regionplanen för 2022-2025 framhålls följande: Hälso- och sjukvårdsnämnden ska utreda hur tillgängligheten i vården kan förbättras i hela Dalarna speciellt utanför centralorterna, genom exempelvis digitala hälsorum, mobila vårdteam och mindre vårdcentralfilialer.

Dalarnas hjälpmedelscentrum har uppdraget att bidra till jämlik hälsa genom att möjliggöra ökad delaktighet och tillgänglighet i samhället för personer med funktionsnedsättning. Uppdraget är att göra hjälpmedel tillgängliga och begripliga för Dalarnas invånare i syfte att de ska kunna behålla sin självständighet och därmed bidra till ett minskat behov av sjukhusvård och kommunal omsorg.

Kultur och bildning ska vara tillgänglig i hela länet och bidra till demokratisk utveckling.

Region Dalarna är förvaltningsområde för samisk och finska enligt Lagen om nationella minoriteter, vilket innebär att dessa grupper ska ha möjlighet att använda sig utav språken i sina muntliga och skriftliga kontakter med Region Dalarna vid behov. Region Dalarna samverkar med övriga regioner kring texter på nationella minoriteters språk på 1177.se.

Vad saknas?

Tillgänglighet för regiondalarna.se samt underwebbplatserna regiondalarnaplus.se, regiondalarna.se/malungsfolkhogskola, regiondalarna.se/fornby, regiondalarna.se/mentalvardsmuseet/ är delvis förenliga med nivå AA. Arbetet med detta är pågående. För att uppnå standarden krävs ett omfattande arbete över många år.

Det finns ett flertal webbsidor som inte kommunikationsenheten har ansvar för utan som ligger på enskilda verksamheter. Det finns inte något uppdrag på kommunikationsenheten att stödja övriga verksamheter i arbetet med att tillgänglighetsanpassa sina webbsidor.

Det saknas en övergripande plan för hur nationella minoriteters språk ska vara tillgängliga på Region Dalarnas webb, förutom texterna på 1177.se.

Förslag till åtgärder

- Genomgång av vilka webbsidor Region Dalarna har och om de omfattas av lagkravet kring tillgänglighet.
- Upprätta en samordning kring ovanstående punkt.
- Upprätta struktur för FRIDS digitalgrupp med mottagare i berörda verksamheter.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Andel av ny- och ombyggnationer i RD:s regi där funktionshinderperspektivet beaktats	Årlig uppföljning	Metod för uppföljning saknas
Antal klagomål gällande kommunikation	Årlig uppföljning	312 Källa: Region Dalarna 2021
Internationella standarden för tillgänglighet för webbsidor (WCAG 2.1)	Lägst enligt nivå AA	Delvis uppnått Källa: Region Dalarna 2021

Läs mer:

Lag (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service

Region Dalarna, 2020. *Reglemente för Funktionshinderrådet i Dalarna – FRID. LD18/04012 - RD19/01680*

Socialdepartementet 2008. FN:s konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning SÖ 2008:26

1.5 Region Dalarna ska säkerställa invånarnas insyn, inflytande och delaktighet, särskilt gällande barn och unga och nationella minoriteter

Vad är gjort och vad är på gång?

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) anger att regionen ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och genom strukturerad dialog beakta deras synpunkter.

Strategin "Dalarna - Sveriges bästa ungdomsregion" har reviderats och är en delstrategi till Dalastrategin. Särskilt lyfts ungas möjligheter att påverka sina egna liv, kommunen de bor i och länets utveckling, och att ungas perspektiv beaktas i alla frågor som berör dem.

Att kunna arbeta utifrån ett rättighetsbaserat barn – och ungdomsperspektiv är en utmaning som kräver kunskap hos samtliga som har mandat att fatta beslut som rör unga. Att inhämta kunskap om unga genom dialog med unga behöver ske i samverkan med kommunerna för att nå en bredare grupp av unga i länet.

Region Dalarnas Digitaliseringsstrategi för 2021-2025 (RD20/04685) lyfter fram digitaliseringen som en central komponent för att stödja utvecklingen av en god och nära vård. Ökad invånarmedverkan, digital service, digital kompetens och smartare arbetssätt är områden som bör utvecklas hos Region Dalarna.

Vad saknas?

Idag saknar Region Dalarna ett strategiskt arbete för utveckling och användning av medborgardialoger utöver de råd som nämns ovan. Vad det gäller Sveriges nationella minoriteter sker idag samråd med sverigefinnar samt samer med koppling till Hållbarhetsberedningen, men därutöver finns ett behov av en bredare politisk förankring samt ett systematiskt arbete för att bearbeta synpunkterna från samråden. Därtill saknas strukturerade samråd för barn och unga samt för de övriga nationella minoriteterna, där samråden sker mer sporadiskt.

Förslag till åtgärder

- Identifiera i vilka forum och vilken typ av beslut där medborgardialog skulle vara ett givande arbetssätt.

- Utforma arbetssätt för att arbeta med medborgardialoger.
- Identifiera samverkansformer kring medborgardialog inom Region Dalarna.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Antal genomförda samråd/ medborgardialoger (uppdelat på grupper)	Årlig uppföljning	Funktions- hinderrådet i Dalarna (FRID): <ul style="list-style-type: none"> • 4 rådsmöten • 4 presidie- beredningar • 1 ordförande-möte ut mot länet Regionens Pensionärsråd (RPR): <ul style="list-style-type: none"> • 4 rådsmöten • 4 presidie- beredningar Nationella minoriteter och urfolket samer: <ul style="list-style-type: none"> • 5 samråd/dialoger <small>Källa: Region Dalarna 2021</small>
Andel unga (18-29 år) som är förtroendevalda hos RD (skillnad mot röstberättigad befolkning i samma åldersspann)	Motsvara andel unga (18-29 år) i befolkningen i Dalarna	Män 11 %-enheter och Kvinnor 13 %- enheter lägre än andelen i befolkningen <small>Källa: SCB 2019-2022</small>
Andel invånare som har stort eller mycket stort förtroende för hälso- och sjukvården	Öka årligen från 2021	68,4% <small>Källa: Hälso- och sjukvårdsbarometern, SKR, 2020</small>
Nöjd medborgarindex (NMI)	Över riksnittet	49 <small>Källa: Attitydmätning, Region Dalarna 2020</small>

Läs mer:

Region Dalarna, 2021. *Dalastrategin 2030 – Tillsammans för ett hållbart Dalarna*

Region Dalarna, 2020. *Strategi för digitalisering 2021-2025, RD20/04685*

SKR, 2019. *Medborgardialog i styrning – för ett stärkt demokratiskt samhälle*

1.6 Region Dalarna ska bedriva ett systematiskt hälsofrämjande- och sjukdomsförebyggande arbete med särskilt fokus på riskgrupper och äldre

Vad är gjort och vad är på gång?

Pandemin och dess konsekvenser är i särklass den viktigaste händelsen under året. Hälso- och sjukvården har behövt ställa om vården vilket påverkat personal och verksamhet såväl som ekonomi. Det har dock inte hindrat att det tagits flera viktiga steg mot ett mer systematiskt hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete.

Tandvården har tagit fram en strategi om förebyggande insatser mot karies till alla barn och unga i Dalarna. Genom s.k. klusteranalys identifieras grupper där risk för karies är störst och för vilka de förebyggande insatserna kommer att vara mer omfattande.

En samordnad ungdomshälsa, med nära samverkan mellan ungdomsmottagning, primärvård samt delar av elevhälsa och socialtjänst är under utveckling i Dalarna. Idag finns samordnad ungdomshälsa i Leksand och Borlänge. Mora, Västerbergslagen med flera områden är på gång men det är mycket arbete kvar.

Den 1 juli 2021 trädde en ändring av Hälso- och sjukvårdslagen i kraft om primärvårdens grunduppdrag om att "tillhandahålla förebyggande insatser utifrån såväl befolkningens behov som patientens individuella behov och förutsättningar" (Prop 2019:20/164).

Länets 15 kommuner har tillsammans med regionen arbetat fram en länsgemensam strategi för God och nära vård i Dalarna som efter den politiska beslutsprocessen ska förankras och "komma i görande" i regionens och kommunernas verksamheter. God nära vård innebär en omställning av svensk sjukvård där samverkan samt personcentrerade, hälsofrämjande och proaktiva arbetssätt är centrala för kvalitet och effektivitet och för att bidra till jämlik vård för jämlik hälsa.

Regionstyrelsen har antagit mål och strategier för hälso- och sjukvården (RD20/05585) för inriktningen på beslut om kommande investeringar och utveckling av vårdnivåer. Det hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetet är ett av åtta identifierade mål- och strategiområden.

Inom den lokala kunskapsstyrningsorganisationen byggs lokala programområden (LPO) och lokala samverkansgrupper upp (LSG). Relevanta LPO för delmålet är LPO barn och ungdomars hälsa, LPO psykisk hälsa och LPO levnadsvanor.

Region Dalarna har valt att via primärvården erbjuda riktade hälsosamtal till alla 50-åringar med fokus på levnadsvanor. Arbetet följs upp och ges ersättning via hälsoval. Under 2021 gjordes 777 riktade hälsosamtal till 50-åringar i Dalarna.

Under 2021 upplever flera vårdcentraler att arbetet med att följa Socialstyrelsens riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor har fått stå tillbaka på grund av pandemin. Däremot har införandet av Riktade Hälsosamtal bidragit till ett större fokus på området levnadsvanor.

Arbetet med suicidprevention har prioriterats i samarbete med länets kommuner och öppenvård psykiatri.

Till hösten sker en rekrytering av processledare för primärvården kopplat till det nationella nätverket Hälsofrämjande sjukvård. Funktionen kommer att vara en samordnande kraft för det hälsofrämjande arbetet kopplat till LPO Levnadsvanor samt God nära vård och vara ett stöd till verksamhetsutveckling.

Vad saknas?

Den största utmaningen för både hälso- och sjukvården och tandvården den närmaste framtiden är personalförsörjningen, som kräver en mängd olika åtgärder. En mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård och tandvård med ökade förutsättningar till samverkan med externa aktörer till stöd för hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande processer i samhället som helhet är en viktig del.

Det behöver finnas en större tydlighet än idag i hälso- och sjukvårdsnämndens och regionstyrelsens styrnings- och uppföljningsarbete avseende på vilket sätt det sjukdomsförebyggande och det hälsofrämjande arbetet är en prioriterad del av hälso- och sjukvårdens insatser (KPMG 2021).

Implementeringen av Socialstyrelsens riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor går långsamt i Dalarna. Det är endast en liten andel av patienterna som får evidensbaserade och kostnadseffektiva åtgärder för att förbättra sina levnadsvanor. Det är av största vikt att ersättningssystem och annan styrning inte leder till verkningslösa insatser som inte motsvarar riktlinjernas beskrivning av de mest kostnadseffektiva metoderna.

Det saknas tydliga strukturer (kompetens, integrerade arbetssätt, flöden, uppföljningsbara handlingsplaner etc.) som stöder ett systematiskt sjukdomsförebyggande arbete hos Region Dalarna. Riktade hälsosamtal utgör blott en mindre del.

Det behövs nya former av systematisk och kontinuerlig uppföljning av befolkningens hälsoutveckling inklusive skillnader i hälsa och förekomsten av hälsans bestämningsfaktorer, anpassad till vårdens behov.

Förslag till åtgärder

- Förstärk implementeringsarbetet av Socialstyrelsens riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor
- Prioritera genomförandet av Läns gemensam strategin för God och nära vård i Dalarna.
- Utveckla nya samverkansformer med civilsamhället
- Stärk utsatta grupper i mötet med vården
- Utveckla former för uppföljning av vårdens jämlikhet
- Utveckla en vårdnära folkhälsorapportering

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Regionövergripande handlingsplan för utveckling av hälsofrämjande vårdmiljöer inklusive användning av natur och kultur	Utvecklad 2022 därefter årlig uppföljning	-
Antal kommuner som har en samlokaliserad och/eller samordnad ungdomshälsa	>10	2
Följsamhet till Socialstyrelsens riktlinje om prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor	Årlig uppföljning	<p>Kvalificerat rådgivande samtal om tobaksbruk: 131 registreringar</p> <p>Rådgivande samtal om fysisk aktivitet: 3639 registreringar</p> <p>Rådgivande samtal om alkoholvanor: 226 registreringar</p> <p>Kvalificerat rådgivande samtal om matvanor: 198 registreringar</p> <p>Källa: BILD, 2021</p>

1.7 Region Dalarna ska motverka diskriminering i mötet med invånarna

Vad är gjort och vad är på gång?

Region Dalarna har en Likabehandlingspolicy (LD11/03597), senast reviderad 2014.

Region Dalarna har antagit en Strategi för nationella minoriteter och urfolket samer 2021-2025 (RD20/059323226). Region Dalarna ska arbeta för att motverka diskriminering och utsatthet för Sveriges nationella minoriteter och urfolket samer.

Vad saknas?

Region Dalarnas arbete med att motverka diskriminering av enskilda medborgare har genomgått en revision under 2021 och rapport överlämnades till Regionstyrelsen 2021-10-04. Enligt rapporten har Regionstyrelsen endast delvis säkerställt en ändamålsenlig organisering och ansvarsfördelning av arbetet för att förebygga diskriminering enligt diskrimineringslagens sju grunder. Området är således under utveckling och det är under första kvartalet av 2022 oklart hur arbetet kommer att utvecklas och följas upp.

Enskilda verksamheter arbetar säkerligen bra med att förebygga diskriminering i enlighet med lagens ambitioner, men det saknas ett strategiskt arbete som säkerställer en enhetlighet i arbetet samt ett arbete som genomsyrar hela organisationen.

Interna kunskapshöjande insatser behöver genomföras om nationella minoriteter och urfolket samer, där kunskap samt bemötandefrågor ökar förutsättningarna att motverka diskriminering.

Förslag till åtgärder

- Säkerställ utbildning kring diskriminering till berörda yrkesgrupper.
- Stärk och tydliggör uppdraget för ett systematiskt arbete mot diskriminering av medborgare i kontakten med Region Dalarnas verksamheter.
- Säkerställ att samtliga medarbetare genomgår utbildning om Nationella minoriteters rättigheter och regionens ansvar.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Systematiskt arbete mot diskriminering	Utvecklat 2022 därefter årlig uppföljning	Utvecklat arbete finns delvis Källa: revision EY, 2021
Anmälda diskrimineringsärenden	Årlig uppföljning	11 ärenden Källa: Region Dalarna, synergj, 2021

Läs mer:

Region Dalarna, 2014. *Likabehandlingsplan, LD11/03597*

1.8 Region Dalarna ska arbeta för att alla barn i Dalarna får en bra start i livet

Vad är gjort och vad är på gång?

Under 2018-2021 tilldelades statsbidrag för ökad tillgänglighet som i Dalarna fördelades till BVC utifrån vårdtyngd och BHV-index.

Våren 2021 startade Special-BVC Dalarna sin verksamhet i nivån mellan BHV och specialistverksamheterna BUM, BUP, Hab och logopedi. I Borlänge på Jax VC/BVC

bedrivs, med stöd från Socialstyrelsen, ett projekt med utökat hembesöksprogram tillsammans med socialtjänsten.

Några BVC har högt behovsindex eller många barn och detta påverkar BHV:s verksamhet och möjlighet att fullgöra uppdraget, vilket ger en ojämlig tillgång till barnhälsovård i länet. Genom verksamhetsdialoger och behovsanalyser arbetar BHV med förslag till åtgärder.

2020 antogs nya direktiv för Region Dalarnas strategi för familjecentraler LD14/02731. Målen är att Region Dalarna ska medverka till att familjecentraler ska införas i länets alla kommuner, att Regionens del i arbetet på familjecentralen bör vara likvärdigt i länet och att en gemensam rutin utarbetas för mödrahälsovården och barnhälsovårdens verksamheter inom familjecentralen i Dalarna. Under 2021 har Malung-Sälen och Rättvik tecknat avsiktsförklaringar för att starta familjecentraler.

En kartläggning av länets samtalsmottagning för barn och unga har genomförts. Vidare strategier tas fram i samarbete med länets kommuner och psykiatrin.

Under 2021 har BHV tillsammans med Folkvandvårdens folkhälsoavdelning startat upp gemensam verksamhet på samtliga BVC.

Arbetsmodellen BarnSäkert breddinförts till alla BVC-mottagningar i Dalarna. BarnSäkert är en arbetsmodell inom barnhälsovården för att uppmärksamma riskfaktorer i barnens uppväxtmiljö och lotsa till rätt stöd och hjälp. Metod för dokumentation och uppföljning är ännu ej etablerad.

Under året som gått har länsbibliotekets utvecklingsprojekt kring små barns språkutveckling, Språkslingan, gått in i en uppstartsfas i tre pilotkommuner – Mora, Gagnef och Leksand - där bibliotek, barnhälsovård och förskola samverkat lokalt.

Vad saknas?

Det saknas ännu en hel del för att förskolebarnens hälsovård ska bli jämlik och av god kvalitet och helt enligt nationella barnhälsovårdsprogrammet, framför allt när det gäller den riktade delen till de som behöver mer.

Förslag till åtgärder

- Ökade insatser för att etablera fler Familjecentraler i Dalarna.
- Gemensamma insatser på lokal nivå i samverkan med kommun och förskola för minskad barnfetma.
- Permanenta finansieringen av Språkslingan.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Andel 4-åringar med fetma	Minskat jämfört med 2021	F 5,6 % P 4,0 % <small>Källa: BHVQ, 2021</small>
Andel av undersökta 3-åringar som har karies	Minskat jämfört med 2021	F 4,7 % P 5,0 % <small>Källa: Folkvandvården, 2021</small>
Andel 1-åringar som erbjudits och besvarat BarnSäkert-SEEK minst två gånger	Öka årligen från 2021	Dokumentation och uppföljning ännu under utveckling
Antal barn inklusive nyfödda per 100 % BHV-sköterska	Inte överskrida 300 resp. 50 med	I genomsnitt 286 resp. 44

	hänsyn taget till behovsindex	Målet uppnått som medelvärde men inte för alla BHV-mottagningar. Källa: BHV, 2020
Antal kommuner med sam-lokaliserad familjecentral	>10	5

1.9 Region Dalarna ska tillsammans med civilsamhället arbeta för ett stärkt socialt kapital i Dalarna

Vad är gjort och vad är på gång?

Dalastrategin 2030 – tillsammans för ett hållbart Dalarna beskriver ett högt socialt kapital som det kitt som får människor att trivas och en nödvändighet för att människor ska vilja bidra till samhällsutvecklingen. I strategins målformulering för målområdet *Ett sammanhållet Dalarna utgör Engagemang och delaktighet för en hållbar utveckling* en viktig del.

Hösten 2021 reviderades strategidokumentet "Dalarna – Sveriges bästa ungdomsregion" som ska ge stöd, vägledning och inspiration till politiker och tjänstepersoner i det ungdomspolitiska arbetet. Ungdomspolitikens mål är att alla ungdomar mellan 13 och 25 år ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

Under 2022 ska en ny Kultur- och bildningsplan tas fram i samverkan med kommunerna och i samråd med kulturskapare och det civila samhället. Civilsamhällets aktörer är viktiga som demokratiaktörer, samhällsutvecklare och samarbetspartners och bidrar till nya lösningar för olika samhällsutmaningar.

Vad saknas?

Dalastrategin 2030 konstaterar att tilliten i Dalarna är hög, men ser trender som ökad polarisering, tilltagande inomregionala skillnader, boendesegregation, skillnader i hälsa samt utanförskap hos individer och i delar av samhället. En sviktande tillit underminerar det demokratiska systemet. Till utmaningarna hör att involvera unga mer i samhällsutvecklingen. Likaså inkluderingen av grupper som har svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Samhällsaktörer på alla nivåer behöver därför i större utsträckning än vad som sker idag, efterfråga kunskaper och åsikter hos de målgrupper och invånare som berörs av olika utvecklingsinsatser.

Utvecklingsaktörer i Dalarna måste ha ett barn- och ungdomsperspektiv kombinerat med ungas eget perspektiv. Detta leder på sikt till utveckling av demokratin och högre tilltro till demokratiska beslutsstrukturer.

Även Region Dalarnas egna verksamheter är direkt delaktiga i att främja tillit genom att fungera stabilt, vara rättvisa och pålitliga samt upplevas som gemensamma resurser för befolkningen.

Förslag till åtgärder

- Stärka civilsamhällets möjligheter att bidra till sociala innovationer
- Stärka den digitala delaktigheten och utveckla nya former för medborgardialog
- Möjliggöra ökad involvering och aktivt medskapande i samhällsutvecklingen

- Utveckla strukturer och arbetsformer för ökad samverkan mellan offentlig sektor och civilsamhälle kring insatser för att främja fysisk och psykisk hälsa hos utsatta grupper
- Utredda möjligheterna till att i bred samverkan motverka ofrivillig ensamhet hos Dalarnas befolkning

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Valdeltagande bland förstagsängsväljare i regionval	>81 %	81% <small>Källa: SCB, 2018</small>
Valdeltagande i valdistrikt med lägst valdeltagande i regionval	>67,3%	67,3% <small>Källa: SCB, 2018</small>
Andel invånare 16-84 år med avsaknad av tillit till andra	<27 % 2022 och minska ytterligare 2024	27% <small>Källa: HLV, 2020</small>

Läs mer:

Region Dalarna, 2021. *Dalastrategin 2030 – Tillsammans för ett hållbart Dalarna*

Region Dalarna, 2014. *Hälsa på lika villkor – Dalarna 2014. Delrapport – Tillit, trygghet och sociala relationer - om mänskliga möten, det sociala kapitalet och dess betydelse för regional utveckling.*

4 Ekonomisk hållbarhet⁴

Övergripande mål för 2030

Region Dalarna använder sitt kapital på ett socialt och miljömässigt hållbart sätt och stärker såväl organisationens ekonomi som dess verksamheter

Några lagar och politikområden som särskilt rör den ekonomiska dimensionen i Region Dalarnas hållbarhetsprogram är:

Kommunallagen

Enligt kommunallagen (2017:725) måste intäkterna i regionens budget vara större än kostnaderna, det vill säga att regionen inte får planera att ha verksamhet som kostar mer än de pengar som kommer in i form av skatter, statsbidrag och andra ersättningar. Av budgeten ska det framgå hur verksamheten ska finansieras och hur den ekonomiska ställningen beräknas vara vid budgetårets slut. De finansiella mål som är av betydelse för en god ekonomisk hushållning ska anges. I Region Dalarna antas Regionplan tillsammans med finansplan och budget i regionfullmäktige i juni varje år.

Sveriges klimatlag

Klimatlag (2017:720) anger bestämmelser om regeringens klimatpolitiska arbete, vad arbetet ska syfta till och hur det ska bedrivas. Som en del i arbetet har regeringen tillsatt Delegationen för cirkulär ekonomi som våren 2021 överlämnade sin rapport till regeringen om Förslag på styrmedel som kan påskynda omställningen till en cirkulär ekonomi (dnr DCE 2021–11)

Lagen om offentlig upphandling

Skyldigheterna och möjligheterna att främja olika samhällliga mål genom att använda upphandling har utvecklats en hel del hos upphandlingslagstiftningen. Den nationella upphandlingsstrategin från upphandlingsmyndigheten syftar till att lyfta det offentliga inköpet till en strategisk nivå för ökad hållbarhet.

Arbetsmiljölagen

Arbetsmiljölagens (1977:1160) 1 § lyder "Lagens ändamål är att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö". Lagens syfte och grundtanke är inte bara att ta sikte på att förebygga olycksfall och ohälsa i arbetet utan också på arbetets innehåll. Strävan är att arbetsmiljön ska ge ett positivt utbyte i form av ett rikt arbetsinnehåll, arbetstillfredsställelse, gemenskap och personlig utveckling

Diskrimineringslagen

Diskrimineringslagen (2008:567) har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

⁴ Ekonomisk hållbarhet innebär att använda, vårda och underhålla resurser/kapital (männsliga och materiella) för att skapa långsiktigt hållbara värden som stödjer möjligheterna att nå andra hållbarhetsmål så som de exempelvis uttrycks i Agenda 2030.

Den regionala utvecklingspolitiken

Målet för den regionala utvecklingspolitiken är utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet.

2.1 Region Dalarnas budgetprocess ska vara ett aktivt stöd i regionens hållbarhetsarbete

Vad är gjort och vad är på gång?

Hållbarhetsprogrammet berör nära nog samtliga utgiftsområden i Region Dalarnas budget. En av de mest styrande processerna för regionens verksamheter är arbetet med och fastställandet av budgeten. Budgetprocessen är den årliga process som styr stora delar av verksamheten genom att den ger de ekonomiska ramarna och anger inriktningen för verksamheten. Delmålet innebär att hållbarhetsperspektivet integreras i Region Dalarnas budgetprocess på ett tydligt sätt. Arbeta med detta har påbörjats genom att hållbarhetsperspektiven belyses i dialogdagarna mellan politik och förvaltning i början av budgetprocessen samt genom integrering av hållbarhetsperspektiven i förvaltningarnas verksamhetsplaner.

Vad saknas?

Inom de centrala och ordinarie styrprocesserna i Region Dalarna finns potential att förbättra och förstärka arbetet för att effektivt kunna genomföra arbetet med hållbar utveckling. Det handlar bland annat om utveckling av regionens ledningssystem, budgetprocess, uppföljningsprocess och beslutsprocess. Systematik för hållbarhetsintegrering av dessa processer saknas i sin helhet. I det innefattas även analyser och stöd för prioriteringar som behöver göras för att kunna genomföra hållbarhetsprogrammets målsättningar då flera av programmets målsättningar innebär ökade kostnader för regionens verksamheter.

Förslag till åtgärder

- Integrera Agenda 2030 i ordinarie processer.
- Ta fram och implementera verktyg för hållbarhetssäkring⁵ inför beslut.
- Utbilda i och ge stöd för LCA⁶ vid upphandling och investering.
- Skapa kontinuerlig återrapportering gällande utvecklingen av RD:s hållbarhetsmål inom ramen för budgetprocessen.

⁵ Hållbarhetssäkring är ett verktyg och ett arbetssätt för att styra verksamheten mot ökad hållbarhet. Det innebär att hållbarhet beaktas tidigt i processen och att konsekvensbedömningar görs utifrån hållbarhetsperspektiven. Hållbarhetssäkring ska säkerställa att insatser är relevanta, leder till förbättrande förhållanden, minskar negativa effekter samt synliggör mål- och intressekonflikter utifrån de sociala, miljömässiga och ekonomiska perspektiven.

⁶ Livscykelanalys (LCA) är en metod för att bedöma miljö- och klimatpåverkan. Att ställa LCA-analyser är ett omfattande arbete men också ett viktigt verktyg för att minska klimatavtrycket genom upphandlingar.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Hållbarhetsssäkring i budgetprocessen	Användas från och med 2022 och därefter utvecklas	-
Hållbarhetsssäkring vid beslut om styrande dokument och i strategiska beslutsprocesser samt vid utvecklingsarbete	Utvecklade arbetssätt finns	Dialoger med interna intressenter har påbörjats
Andel användning av livscykelanalyser (LCA) av upphandlingar och investeringsbegär där LCA är relevant	Öka årligen från 2022	-

2.2 Region Dalarnas kapitalförvaltning ska vara socialt och miljömässigt hållbar utan minskad ekonomisk avkastning

Vad är gjort och vad är på gång?

I Region Dalarna finns placeringsdirektiv för pensionsmedel samt donationsmedel. Placeringsdirektivet för pensionsmedel som antogs i Regionfullmäktige 2021, utgör det övergripande styrinstrumentet för regionens pensionsmedelsförvaltning. Syftet med placeringsdirektivet är att ange regler för hur Region Dalarna får placera tillgångarna. Placeringsdirektiven innehåller etiska och miljömässiga krav som ska beaktas vid placeringar och inför kommande revidering av placeringsdirektiv under 2022 inför år 2023 uppdateras texterna så att styrdokumenterna för placeringar och hållbarhet harmonierar.

Finansfunktionen har efterfrågat information från de kapitalförvaltare som regionen har investeringar placerat hos, angående deras påverkansarbete mot bolagen med anledning av deras hållbarhetsarbete.

Vad saknas?

EU:s gröna taxonomiförordning, som antogs i juni 2020, är ett viktigt verktyg för att nå EU:s klimatmål och målsättningarna inom den gröna given. Tanken är att hjälpa investerare att identifiera och jämföra miljömässigt hållbara investeringar genom ett gemensamt klassificeringssystem för miljömässigt hållbara ekonomiska verksamheter. Genomförandet kommer att ske stegvis och förordningen kommer att tillämpas fullt ut från och med den 1 januari 2023. Region Dalarna bör utreda hur taxonomiförordningen kommer att påverka finansmarknaden och huruvida den bör implementeras i placeringsdirektivet.

För att uppnå utsläppsminskningar i den reala ekonomin är påverkansarbete och dialoger med bolagen viktiga verktyg. Genom att efterfråga information om deras påverkansarbete, kan Region Dalarna driva på hållbarhetsarbetet hos de kapitalförvaltare som regionen har sitt kapital placerat hos. Information för 2021 visar att fondbolagen har genomfört ett antal bolagsdialoger under året kopplat till hållbarhet. Framåt behöver även information om fondbolagens arbete med EU:s taxonomi efterfrågas.

Förslag till åtgärder

- Utreda hur den gröna taxonomiförordningen påverkar kapitalförvaltningen, samt om placeringsdirektivet bör uppdateras utifrån förordningen.

- Utveckla en systematik för att inhämta information om kapitalförvaltarnas påverkansarbete och dialoger med bolagen med anledning av deras hållbarhetsarbete.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Koldioxid-avtryck, kg CO2 per 100 kr	Minska årligen från 2021	-

Läs mer.

EU 2022. *En taxonomi för hållbara investeringar.*

2.3 Region Dalarna ska, utöver samarbetet i Varuförsörjningen, även genomföra egna hållbarhetsprioriterade upphandlingar

Vad är gjort och vad är på gång?

Region Dalarnas Upphandlingspolicy har som syfte att skapa förutsättningar för ett inköpsarbete som säkerställer att Region Dalarna genomför ekonomiskt effektiva affärer som ger rätt kvalitet till bästa möjliga pris samt bidra till ett än mer klimatsmart, konkurrenskraftigt och sammanhållet Dalarna.

Upphandlingspolicyn kompletteras av mer detaljerade riktlinjer för inköp och andra styrande dokument inom området, såsom regionens investeringspolicy samt budgetprocess.

I Upphandlingspolicyn finns ett antal styrande principer som regionen ska beakta där ibland hållbarhetspolicyn, att motverka kränkningar av mänskliga rättigheter och arbetstagares rättigheter, samt krav på social hänsyn där så är möjligt.

Under 2021 genomfördes sju upphandlingar med utökade miljökrav och ytterligare tre stycken är planerade under 2022. Upphandlingsplanen för 2022 kommer att analyseras löpande av Hållbarhetsavdelningen för att identifiera lämpliga upphandlingar där utökade miljökrav kan ställas.

Vad saknas?

För att följa upp delmålet behöver en definition av ”hållbarhetsprioriterade upphandlingar” för Region Dalarna beslutas, samt ett arbetssätt som möjliggör hållbarhetsprioriterade upphandlingar.

Målkonflikter är möjliga mellan kravet på ekonomiskt hållbara upphandlingar och upphandlingar som är socialt- och miljömässigt hållbara. I Region Dalarnas Upphandlingspolicy framgår inte prioriteringen mellan dessa mål. För att skarpa hållbarhetskrav ska ställas i upphandlingar behöver tydliga direktiv tas fram.

Förslag till åtgärder

- Definiera hållbarhetsprioriterade upphandlingar.
- Utveckla arbetssätt som främjar hållbarhetsprioriterade upphandlingar.
- Stöd till upphandlande verksamheter i form av tydliga direktiv.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Antalet hållbarhetsprioriterade upphandlingar	Utvecklat arbetssätt 2022 därefter öka årligen	-

Läs mer:

Regeringen 2016. *Nationella upphandlingsstrategin*. Upphandlingsmyndigheten.se

Vision, Fackförbundet ST och Fairtrade Sverige, 2022. *Så kan den offentliga upphandlingen bli mer hållbar*

2.4 Region Dalarna ska genomföra innovationsupphandlingar

Vad är gjort och vad är på gång?

En innovationsupphandling handlar om att främja utveckling i och genom en offentlig upphandling. Det handlar inte om en särskild metod, innovationsupphandlingar följer samma process som all annan offentlig upphandling. I en innovationsupphandling främjas innovationer genom att nya lösningar efterfrågas eller tillåts.

Under 2021 genomfördes en innovationsupphandling av Upphandlingsavdelningen på uppdrag av Hjälpmedelscenter.

Vad saknas?

Innovationsupphandlingar kan användas när marknaden inte kan tillgodose den upphandlande organisationens behov, det krävs utveckling och ibland även forskning. Det kan även handla om situationer där marknaden kan möta behovet, men där den upphandlande organisationen och leverantörer har idéer om förbättringar som kan leda till utvecklande lösningar

Regionens Upphandlingsavdelning genomför upphandlingar på uppdrag av beställande enheter inom regionen. För att främja innovationsupphandlingar behöver förståelse, kunskap och förutsättningar säkerställas hos beställande enheter.

Förslag till åtgärder

- Kunskapshöjande insatser inom området på beställande enheter inom Region Dalarna.
- Utveckla arbetssätt som möjliggör innovationsupphandlingar.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Förutsättningar för innovationsupphandlingar	Utvecklat arbetssätt 2023 därefter årlig uppföljning	-

Läs mer:

Regeringen 2016. *Nationella upphandlingsstrategin*.

2.5 Region Dalarna ska främja samhälls-entreprenörskap, social innovation och idéburet offentligt partnerskap

Vad är gjort och vad är på gång?

I januari 2021 tog Region Dalarna beslut om att utveckla en regional stödstruktur för att stötta och främja utvecklingen av socialt entreprenörskap, socialt företagande och social innovation för ett hållbart Dalarna. I detta sammanhang finns potential att också inkludera samverkan med civil sektor och idéburen sektor inklusive att utveckla former för IOP⁷ vilket även betonas i Dalastrategin 2030.

Dialoger om förutsättningar och möjligheter för att på olika sätt främja samhälls-entreprenörskap, social innovation och idéburet offentligt partnerskap har påbörjats med interna och externa intressenter med koppling till området samt stödstrukturens verksamhet.

Vad saknas?

Utvecklade strukturer och arbetsformer för att i samarbete med civil sektor och idéburen sektor skapa bättre förutsättningar för utveckling av sociala innovationer.

Ökad samordning och samverkan på samtliga nivåer, tvärspektoriella dialoger samt utveckling av samverkanskompetens för idéburet partnerskap.

Kunskapen om nyttan och möjligheterna med socialt ansvarsfull upphandling, sociala företag, sociala innovationer, och IOP hos Region Dalarnas egna verksamheter behöver höjas.

Förslag till åtgärder

- Kunskapshöjande seminarier i samarbete med SKR, Upphandlingsdialog Dalarna m.fl. riktad till verksamhetsföreträdare och andra nyckelpersoner hos Region Dalarna och Dalarnas kommuner.
- En regional pragmatisk process för att skapa strukturerad samverkan mellan civilsamhället/ idéburen sektor och offentlig sektor. Inledande prototyp med del av verksamhet inom Region Dalarna.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Handlingsplan för samhälls-entreprenörskap, sociala innovationer och idéburen sektor	Utvecklas 2022 därefter årlig uppföljning	Dialoger med interna och externa intressenter har påbörjats
Antal IOP med aktörer inom idéburen sektor	Minst 1 under 2022 och därefter öka årligen	Dialoger med interna och externa intressenter har påbörjats
Antal upphandlingar med reserverade kontrakt för sociala företag	Minst 1 under 2022 och därefter öka årligen	Dialoger med interna och externa intressenter har påbörjats

⁷ Idéburet offentlig partnerskap (IOP) är ett samarbete mellan en eller flera offentliga aktörer och en eller flera idéburna aktörer i välfärden som syftar till att uppnå ett allmännyttigt ändamål.

2.6 Region Dalarna ska bedriva ett systematiskt och medvetet arbetsmiljöarbete med särskilt fokus på den organisatoriska och sociala arbetsmiljön

Vad är gjort och vad är på gång?

Region Dalarna har ett utvecklat systematiskt arbetsmiljöarbete med bland annat obligatorisk utbildning för chefer och skyddsombud. Vidare finns ett nytt samverkansavtal som trädde i kraft från 1 januari 2022 där arbetsmiljö lyfts fram. Det ges inspirationsutbildning inom ramen för satsningen Morgondagens chef. Det har gjorts en kartläggning inom HoS om chefens förutsättningar att vara chef. Ett teknikstöd för egenkontroll är på gång i IT-systemet Synergi.

Årligen genomförs en arbetsmiljöredovisning vilken följer upp att författningskrav gällande arbetsmiljöområdet efterlevs, liksom Region Dalarnas policys, styrdokument, kollektivavtal/MBA.

Vad saknas?

Enligt en granskning av Arbetsmiljöverket som genomfördes under hösten 2021 finns det brister i det systematiska arbetsmiljöarbetet för chefer.

Förslag till åtgärder

- Säkerställ att rutiner för ett fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete finns och efterlevs även för chefer.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
OSA – värde ur medarbetarenkäten*	Förbättras årligen från 2021	70 Källa: Medarbetarenkäten, 2020
HME-index ⁸	Öka årligen och minst 85 2025	76 Källa: Medarbetarenkäten, 2020
Antal synergier angående risk/iakttagelse	Öka årligen från 2021	291 Källa: Synergi, 2020
Antal synergier angående negativ händelse/olycka	Minska årligen från 2021	431 Källa: Synergi, 2020

Läs mer:

Arbetsmiljöverket, 2016. *Organisatorisk och social arbetsmiljö (AFS 2015:4)*

⁸ Definition: HME står för Hållbart medarbetar engagemang och är SKRs standardfrågor som också används vid nationella jämförelser

2.7 Alla verksamheter ska arbeta med riskanalyser, förebyggande insatser och handlingsplaner kring hot och våld i arbetet

Vad är gjort och vad är på gång?

Region Dalarna accepterar inte att någon som arbetar i Region Dalarna utsätts för våld eller hot i sin arbetsmiljö. Detta gäller även förtroendevalda, som dock inte omfattas av regionens arbetsmiljöansvar. Region Dalarnas målsättning är att all personal ska veta var och i vilket sammanhang det finns risk för att hotfulla eller våldsamma situationer kan uppstå samt att all personal ska känna till vilka rutiner som gäller vid vålds- eller hotsituation så att den/de drabbade snabbt kan få hjälp och stöd i situationen och efteråt. Personal i hälso-och sjukvårdsarbete kan löpa risk för att utsättas för våld eller hot när personal kan uppfattas ha en maktställning, pengar hanteras, i främst receptionen eller personal kommer i kontakt med personer i psykiska förvirringstillstånd

Inom ramen för SAM (systematiskt arbetsmiljöarbete) ska alla arbetsplatser identifiera, riskbedöma och åtgärda de risker som finns för våld och hot. Om risk kvarstår efter dessa insatser ska arbetsplatsen ta fram en handlingsplan. För att skydda personal mot vålds/ hotrisken är ansvarig chef skyldig att uppfylla kraven i AFS 1993:2 Våld och hot i arbetsmiljön.

Vad saknas?

Delmålet har inte behandlats under början av 2022 och således saknas analys kring vad som saknas samt förslag till åtgärder.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Andel verksamheter som har framtagna handlings-planer vid risk för hot och våld	100% av de verksamheter som anger att det finns risk för hot och våld	59% ja 9% delvis Källa: Arbetsmiljö-redovisningen 2020
Antal synergjärenden gällande hot och våld	Minska årligen från 2021	108 Källa: Synergi, 2020

2.8 Region Dalarna ska motverka diskriminering och verka för ökad mångfald på sina arbetsplatser

Vad är gjort och vad är på gång?

Region Dalarna har en Likabehandlingspolicy (LD11/03597) som senast reviderats 2014, vilket är några år innan ändringen av Diskrimineringslagen som trädde i kraft i januari 2017. Det finns också en Chefshandledning LD Rekryteringsprocess (LD16/01345) från 2015. Bland Region Dalarnas grundläggande lönesättningsprinciper finns principen om att lön ska baseras på sakliga grunder för att undvika diskriminering.

Enligt arbetsmiljöredovisningen 2019 hade 6 % av verksamheterna tagit fram handlingsplan avseende diskriminering/likabehandling. 44 % hade diskuterat frågan men inte tagit fram någon handlingsplan mot diskriminering och 50 % av verksamheterna hade inte berört diskriminering.

HR kommer under 2022 påbörja ett arbete kring mångfald och jämställdhet som syftar till att uppfylla kraven i diskrimineringslagen. Planer finns på att få ihop det systematiska arbetet med diskriminering med det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Vad saknas?

Ett systematiskt arbete för att motverka diskriminering.

Förslag till åtgärder

- Integrera arbetet med aktiva åtgärder enligt diskrimineringslagen med det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Region Dalarnas Jämställdhetsindex	Öka årligen från 2021	-
Systematiskt arbete utifrån diskrimineringslagens aktiva åtgärder	Utvecklat 2022 därefter årlig uppföljning	Systematiskt arbete saknas

Läs mer:

Diskrimineringsombudsmannen, webb

Region Dalarna, 2015. *Chefshandledning LD Rekryteringsprocess, LD16/01345*

5 Miljömässig hållbarhet⁹

Övergripande mål för 2030

Region Dalarna ska minska sina utsläpp av växthusgaser med 75 % (jämfört med 2018) samt ha en minimal negativ miljöpåverkan och främja biologisk mångfald och ekosystemtjänster

Det svenska genomförandet av Agenda 2030 baseras i hög grad på att följa lagar, uppnå redan riksdagsbundna mål och fullfölja nationella strategier. Några som särskilt rör den miljömässiga dimensionen är

Miljöbalken (1998:808)

Miljöbalken, är en svensk balk som trädde i kraft 1 januari 1999. Miljöbalken syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer kan leva i en hälsosam och god miljö. Miljöbalken är en ramlag vilket innebär att den innehåller grundläggande bestämmelser och kompletteras med förordningar och myndighetsföreskrifter som preciserar bestämmelserna.

Sveriges miljömål

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Förutom det övergripande målet består miljömålssystemet av 16 miljö kvalitetsmål och ett antal etappmål inom områdena avfall, biologisk mångfald, farliga ämnen, hållbar stadsutveckling, luftföroreningar och klimat. Sveriges miljömål är det nationella genomförandet av den ekologiska dimensionen av de globala hållbarhetsmålen.

Sveriges klimatlag och klimatmål

Klimatlag (2017:720) anger bestämmelser om regeringens klimatpolitiska arbete, vad arbetet ska syfta till och hur det ska bedrivas. I samband med riksdagens antagande av klimatlag antogs även ett klimatmål för Sverige att senast år 2045 inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp

3.1 Region Dalarna ska minska användningen av fossilt bränsle

Vad är gjort och vad är på gång?

I Region Dalarnas Mötes- och resepolicy (RD19/03580) beskrivs att möten ska arrangeras med minsta möjliga klimatpåverkan utan att ge avkall på sociala, organisatoriska eller ekonomiska behov. Fossilfritt resande ska prioriteras.

Regionfullmäktige gav i juni 2020, § 44, fastighetsnämnden i uppdrag att ta fram en plan för laddning av elfordon i anslutning till regionens verksamheter. Planeringsinriktningen utgår från att samtliga fastigheter ska ha ledningsinfrastruktur

⁹ Miljömässig hållbarhet innebär att social och ekonomisk utveckling sker inom gränserna för vad planeten klarar av och utan att skada naturliga systems möjligheter att förse samhällen och människor med naturresurser och ekosystemtjänster på lång sikt.

och minst en laddpunkt. Vidare planeras för att större anläggningar ska ha ledningsinfrastruktur och laddpunkter på fem procent av det totala antalet parkeringsplatser.

Regionservice har i uppdrag att ta fram förslag på en gemensam bilpoolslösning som även innefattar de verksamhetsbundna bilarna. Dessutom ska förslag på styrande dokument som reglerar inköp, hantering, uppföljning och avyttring avseende leasingbilar för hela Region Dalarna tas fram.

Vad saknas?

Region Dalarna leasar uteslutande dieseldrivna fordon till bilpool och verksamhetsbundna bilar. För att öka andelen personbilar med eldrift och uppnå målet till 2025 behöver en fungerande infrastruktur med laddplatser finnas på plats.

Under 2021 genomfördes en leasingbilsutredning på uppdrag av Servicenämnden. Utredningen visar på behovet av direktiv för att tydliggöra ansvar, utförande och uppföljning avseende hantering av leasingbilar. Det är idag mycket och mycket upp till respektive verksamhet att själva välja hur tjänsteresor ska genomföras. Många bilresor bedöms även kunna ersättas med andra alternativ, så som kollektivtrafik.

Region Dalarna är huvudman för kollektivtrafiken i länet, det nuvarande kollektivtrafikavtalet är gällande till 2026, till 2028 vid en eventuell förlängning. I det kommande kollektivtrafikavtalet som blir gällande under 10 år är kravet på fossilfri drivmedelslina viktigt för att hålla nere utsläppen av växthusgaser.

Förslag till åtgärder

- God följsamhet av regionens Mötes- och resepolicy samt efterföljande riktlinjer av samtliga verksamheter.
- Framtagande av Laddinfrastrukturplan för regionen.
- Gemensam bilpoolslösning som även innefattar de verksamhetsbundna bilarna.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Totalförbrukning av fossilt bränsle	Minska med 50 % till 2025	Ökning med 6% Källa: Region Dalarna, 2021
Andel personbilar med eldrift	25% till 2025	1% Källa: Fleet support, 2021

Läs mer:

IPCC, 2022. *Klimat i förändring 2022 - Effekter, anpassning och sårbarhet* www.smhi.se

3.2 Region Dalarnas utsläpp ska minska genom att Region Dalarnas transporter blir mer effektiva och klimatsmarta

Vad är gjort och vad är på gång?

Region Dalarnas verksamheter bedrivs på ett geografiskt utspritt område vilket innebär omfattande transporter av gods. Godstransporterna som utförs i egen regi av Region Dalarna hanteras av verksamheten för yttre logistik, som transporterar en mängd olika gods åt regionens verksamheter.

Verksamheten för yttre logistik genomför kontinuerligt en översyn av rutterna för att optimera dessa vad det gäller färdsträckor samt fyllnadsgrad. Ett resultat av detta är att

en daglig rutt mellan Säter och Borlänge har kunnat avvecklas, en rutt som genererat drygt 1500 mil per år.

Regionservice har ett mål i sin verksamhetsplan för 2022 att andelen HVO100 ska uppgå till 15% av den totala drivmedelsförbrukningen för godstransporter i egen regi.

Vad saknas?

Energieffektivitet för godstransporter mäts i energi per tonkilometer, det vill säga hur mycket drivmedel eller energi som används för att transportera ett ton gods en kilometer. Idag sker ingen uppföljning av den volym av gods som transporteras under ett år av regionens yttre logistik, det är därför inte möjligt att följa upp nyckeltalet för delmålet. Under 2022 behöver möjligheterna att mäta enligt nyckeltalet utredas.

För att minska klimatpåverkan från transporterna behöver fordonen vara energi-effektiva och andelen fossilfria drivmedel öka. En viktig aspekt för att uppnå effektiva och klimatsmarta transporter är hög nyttjandegrad av regionens fordon. Samnyttjande av fordon mellan förvaltningarna kan möjliggöra detta.

Regionens verksamhet för yttre logistik saknar en tydlighet kring ambitionerna för godstransporter när det kommer till klimatutsläpp och effektivitet.

Förslag till åtgärder

- Utreda möjligheterna att mäta och följa upp volymen (ton) av gods som transporteras under ett år.
- Utreda möjligheterna till samordning med andra förvaltningar av godstransporter.
- Vid leasing/köp bör fordon med så låga utsläpp som möjligt väljas.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Utsläpp av CO ₂ / ton-kilometer	Minska årligen från 2021	Metod för att följa upp nyckeltalet saknas.

3.3 Region Dalarnas avfall per vårdtillfälle ska minska

Vad är gjort och vad är på gång?

I begreppet avfall per vårdtillfälle räknas allt brännbart avfall som uppkommer vid regionens lasarett, exklusive matavfall och byggavfall.

På samtliga av regionens lasarett finns avfallscentraler för hantering av det avfall som uppkommer, och som möjliggör sortering av avfallet i flera fraktioner. På Mora lasarett sker en fortsatt planering under 2022 för en ny avfallscentral, med målet om en effektivare hantering av avfallet, samt förbättrad källsortering.

Dalarnas Hjälpmedelscenter har under en lång tid arbetat med att återanvända hjälpmedel (recirkulation). Bland annat återfinns procentmål på volymen recirkulerade hjälpmedel inom områdena rörelsehjälpmedel, kognition och kommunikation, samt medicinska behandlingshjälpmedel. Hjälpmedel som inte kan återanvändas demonteras för återvinning av material i största möjliga mån. Biståndet av hjälpmedel har dock tvingats pausa på grund av pandemin, det har inneburit en ökad kassationsmängd.

Vad saknas?

Om Region Dalarna ska lyckas med att nå målsättningen att minska mängden avfall per vårdtillfälle, krävs att flera aktörer samverkar och att incitament och drivkrafter tydliggörs för alla involverade parter.

Avfallsproducent på lasaretten är primärt hälso- och sjukvården. För att minska det brännbara avfallet från lasaretten behöver bruket av engångsartiklar minska. Verksamheterna behöver tydliga rutiner och arbetssätt som styr mot ett minskat användande av engångsartiklar.

I upphandlingen av varor och tjänster behöver krav ställas som främjar en cirkulär ekonomi, så som möjlighet till reparation, krav på garantitider, lång livslängd, giffria produkter m.m. Genom ökad kunskap, strategiskt inköpsarbete och hållbarhetskrav i upphandlingar kan regionen bidra till en mer cirkulär ekonomi. Utbytet till flegångsprodukter istället för engångsprodukter är ett bra exempel på det.

Förslag till åtgärder

- Krav i upphandlingar som främjar en cirkulär ekonomi.
- Stöd till verksamheterna inom hälso- och sjukvården för att minska användandet av engångsartiklar.
- Samtliga aktörer i avfallsledet behöver samverka och förstå sin roll i processen.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Kg avfall/ vårdtillfälle	Minska med 5 % till 2025 från 2020	-

Läs mer:

Regeringen, 2020. *Cirkulär ekonomi – strategi för omställningen i Sverige*

3.4 Region Dalarnas klimatpåverkan från förbrukningsartiklar ska minska

Vad är gjort och vad är på gång?

I Regionplan och budget 2019 (LD18/01623), fastslås att samtliga av regionens nämnder senast den 1 juni 2019 ska redovisa en plan till regionstyrelsen för hur en minskning av växthusgasutsläpp ska ske inom berörda ansvarsområden.

De åtgärder som föreslås för att minska klimatpåverkan från förbrukningsartiklar är kartläggning över vilka produkter som ska vara flegångs där sterilhantering sker och att de produkter som fortsatt behöver vara engångs har en låg klimatpåverkan genom att krav ställs i upphandlingar. Samt att samarbetet inom Varuförsörjningen och tillsammans med övriga regioner är viktigt för att harmonisera kraven för bästa tydlighet gentemot producenter och leverantörer. Regionen bör även vara mer aktiv i så kallade innovationsupphandlingar för att möjliggöra nya material och produkter som till exempel kommer från skogsråvara istället för fossil råvara.

Ett flertal förvaltningar arbetar med att minska förbrukningen av förbrukningsartiklar, nedan är ett urval:

- Regionservice arbetar på flera sätt för att minska förbrukningen av engångsartiklar t.ex. inom kostverksamheten och lokalvården. Engångsartiklar i plast byts ut mot artiklar tillverkade i trä eller papp.

- Hjälpmedelscenter arbetar enligt ”rätten till toalett” inom kontinensområdet, vilket innebär att personer med inkontinensbesvär ska utredas innan ett inkontinenshjälpmedel föreskrivs.
- Tandvårdsförvaltningen arbetar med likriktning av materialval utifrån Materialgruppens direktiv som ett led till att minska den negativa miljöpåverkan.

Vad saknas?

Region Dalarnas mål är att minska klimatpåverkan med 75 % till år 2030 med 2018 som basår. Regionens klimatarbete följs upp genom ett årligt klimatbokslut. Klimatutsläppen kopplat till förbrukningsartiklar utgör den största posten i klimatbokslutet, för 2021 var andelen 44%. För att uppnå målet till 2030 krävs omfattande arbete för att minska utsläppen av växthusgaser kopplat till användandet av förbrukningsartiklar.

Det är av vikt att samtliga föreslagna åtgärder genomförs för att minska klimatpåverkan från förbrukningsartiklar, samt att det finns ett utarbetat stöd till verksamheterna vid inköps- och beställarprocessen för att underlätta hållbara val.

Förslag till åtgärder

- Kartlägga vilka engångsprodukter som kan ersättas av flergångsprodukter.
- Stöd och rutiner till verksamheterna som underlättar hållbara val.
- Fortsatt arbete med hållbarhetskrav i upphandlingar av förbrukningsartiklar.
- Fortsatt samverkan med andra regioner för att gemensamt arbeta för att minska användningen av förbrukningsartiklar.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
CO2 för ett urval av förbrukningsartiklar	Minska med minst 25 % till 2025 från 2020	Minskat med 15% Källa: Varuförsörjningen, 2021

Läs mer:

SCB, webb. Sökning efter SNI-kod. <https://sni2007.scb.se/>

3.5 Region Dalarnas återvinningsgrad ska öka

Vad är gjort och vad är på gång?

Region Dalarna har tagit fram två övergripande rutiner som styr avfallshanteringen för samtliga verksamheter, samt en källsorteringshandbok. Rutinen beskriver hur regionen arbetar för att nå den fastslagna avfallshierarkin (EU-direktiv) och vilka avfallsfraktioner som det avfall som uppstår ska sorteras till. Källsorteringshandboken ger konkreta sorteringsanvisningar på avfall som uppstår i regionens verksamheter. Här presenteras även förslag på källsorteringsutrustning som kan användas i verksamheten. Det länsövergripande avtalet för källsorterat- och brännbart avfall innehåller incitament för leverantören att förbättra avfallshanteringen i samarbete med Regionservice. Utsedda kontaktombud arbetar i nära dialog med leverantörerna.

RD-returen är Region Dalarnas returverksamhet för möbler, utrustning och förbrukningsvaror. Det är ett gott exempel i regionen på återanvändning. Produkter som en verksamhet inte har användning för längre kan komma till nytta hos en annan verksamhet, vilket är ett sätt att hushålla med både ekonomiska och miljömässiga resurser.

Vad saknas?

Ökad materialåtervinning börjar med inköpet av varor och produkter. En förutsättning för ökad materialåtervinning är att de produkter och varor som köps in, är tillverkade av material som är återvinningsbara och inte sammansatta av flera olika material. I upphandling av varor bör krav ställas som möjliggör detta. Formerna för RD-returen behöver ses över för att säkerställa att den fungerar på ett ändamålsenligt sätt, med ambitionen att uppnå en mer cirkulär möbelhantering inom regionen. Exempel på det är implementering av en IT-plattform som underlättar delning och uppföljning av möbelåterbruket, samt möjligheten till renovering av möbler.

Förslag till åtgärder

- Krav i upphandlingar som möjliggör materialåtervinning.
- Utredda hur RD-returen, Region Dalarnas returverksamhet för möbler, utrustning och förbrukningsvaror, kan förbättras för att minska inköpet av nya möbler m.m.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Kg material återvunnit/kg totalt avfall	Minst 35% till 2025	23% <small>Källa: Region Dalarna, 2021</small>
Utvecklat system för effektiv returverksamhet	Utvecklas 2022 därefter årlig upp-följning	Utvecklat arbete finns delvis.

Läs mer:

Naturvårdsverket, 2022, webb. *Avfallshierarkin visar stegen vi behöver ta.*

3.6 Region Dalarnas nybyggnationer och större ombyggnationer som certifierats ska nå nivå Miljöbyggnad silver som lägst

Vad är gjort och vad är på gång?

I samtliga investeringsprojekt där så är tillämpligt använder sig Regionfastigheter av miljöcertifieringsverktyget Miljöbyggnads metodik. Vid större nybyggnadsprojekt ska byggnaderna certifieras i Miljöbyggnad med målsättningen att nå högsta nivå Guld.

De byggnader som är certifierade enligt Miljöbyggnad Guld är Hus 10 på Falu lasarett, ambulansstationen i Falun och ambulansstationen i Mora.

Vid större ombyggnationer ska modellen för Miljöbyggnad användas, men ingen certifiering eftersträvas, då det vid ombyggnationer är byggnadsmässigt svårt, samt kostnadskrävande att uppnå alla krav för certifiering.

Regionfastigheter har en Träbyggnadsstrategi (RD20/00394) med syfte och mål att öka andelen av trä vid byggnationer där så är möjligt ur ett hållbart, ekologiskt, ekonomiskt och robust perspektiv. Ambitionen är att bygga i trä så långt det är möjligt med hänsyn taget till andra regelverk, där det ställs krav på brandsäkerhet m.m.

Vad saknas?

Det saknas en metodik för att följa upp andelen nybyggnationer och större ombyggnationer som certifierats med Miljöbyggnad, samt andel projekt i inhyrda lokaler som följer metodiken i Miljöbyggnad. För att följa upp andelen trä i byggnationer krävs en uppföljning på byggnadsdelsnivå, vilket kräver ett omfattande administrativt arbete och det saknas metoder för det idag.

Förslag till åtgärder

- Metod för att följa upp hur stor andel av nybyggnationer och större ombyggnationer som certifierats med Miljöbyggnad under ett år.
- Metod för att följa upp andel projekt i inhyrda lokaler som följer metodiken i Miljöbyggnad.
- Utredda om det är genomförbart att följa upp nyckeltalet för andel trä i byggnationer.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Identifiera vilka av miljöbyggnadsindikatorerna som ska tillämpas vid projekt i inhyrda lokaler	Utvecklas 2022 därefter årlig uppföljning	-
Andel nybyggnationer och större ombyggnationer som certifierats med Miljöbyggnad silver	Årlig uppföljning	Metod för att följa upp hur stor andel av nybyggnationer och större ombyggnationer som certifierats under ett år saknas.
Andel av trä i byggnationer	Årlig uppföljning	Det saknas en metod för att följa upp nyckeltalet.

Läs mer:

Boverket, 2021, webb. *Utsläpp av växthusgaser från bygg- och fastighetssektorn.*

Sweden Green Building Council, 2021. *Miljöbyggnad*. sgbc.se

3.7 Region Dalarnas energianvändning för fastigheter ska effektiviseras

Vad är gjort och vad är på gång?

Regionfastigheter svarar för Region Dalarnas samlade lokalhållning och arbetar med energibesparande åtgärder enligt målen i Region Dalarnas *Energiplan 2018-2030*. I energiplanen finns övergripande mål att nå 130 kWh/m²_{BRA} år 2030 och 85 kWh/m²_{BRA} år 2050. Energiplanens samtliga målsättningar ska gemensamt bidra till att Region Dalarnas energirelaterade koldioxidutsläpp ska vara noll år 2050. Statistiken som samlas in från Sveriges regioner i SKR:s öppna jämförelser, visar att Region Dalarna år 2020, var en av regionerna med lägst energiförbrukning. Om Region Dalarna ska lyckas med att nå målsättningarna i Energiplanen, krävs att flera aktörer samverkar och att incitament och drivkrafter tydliggörs för alla involverade parter. För att öka delaktigheten från externa och interna hyresgäster erbjuder Regionfastigheter gröna hyresavtal som även kallas för miljökontrakt. De hyresgäster som uppfyller miljökontraktets villkor får 2 procent i årlig hyresreduktion. Hyresgästernas delaktighet är viktig för att i första hand kunna minska den verksamhetsrelaterade elanvändningen, men deras delaktighet har också betydelse för den fastighetsrelaterade energianvändningen.

Vad saknas?

Region Dalarnas *Energiplan 2018-2030*, omfattar endast de fastigheter som Region Dalarna äger. De lokaler som hyrs in av extern fastighetsägare omfattas inte av planen.

Det utförs ingen uppföljning av miljökontrakt som tecknas med interna och externa hyresgäster. För att säkerställa att kontraktet ger avsedd effekt, samt möjliggöra förbättringar av kontraktet bör en systematik för uppföljning tas fram.

Förslag till åtgärder

- Säkerställa att energikrav ställs vid upphandling av verksamhetsutrustning när så är aktuellt, samt att energisamordnare konsulteras vid behov.
- Utredda möjligheterna till att ställa krav på inhyrda lokaler när det kommer till energiförbrukning och förnybar energiproduktion. Samt krav på leverans av statistik.
- Systematik för uppföljning av miljökontraktet.
- Revidera miljökontraktet så att kraven i kontraktet på ett mera ändamålsenligt sätt styr mot ökad energieffektivisering. Stötta både externa och interna hyresgäster med energieffektiviserande åtgärder.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
kWh/m ²	140 kWh/m ²	156,5 kWh/m ² <small>Källa: Region Dalarna, Energisystem, 2021</small>

3.8 Region Dalarnas klimatpåverkan från livsmedel ska bli mindre

Vad är gjort och vad är på gång?.

Region Dalarnas kostservice utför teoretiska mätningar på menyn som serveras i restaurangerna med hjälp av det upphandlade kostdatasystemet Matilda. Utsläppen per maträtt redovisas på menyn så att matgästerna har möjlighet att välja den maträtt som ger upphov till minst klimatpåverkan. Nyckeltalet till delmålet är ett medelvärde av klimatavtrycket för de maträtter som serverats under ett år. Regionens menyplanerare har i uppdrag att vid skapandet av menyer som serveras på restaurangerna ta hänsyn till den klimatpåverkan som de ger upphov till. Klimatpåverkan från livsmedel följs även upp i regionens årliga klimatbokslut. Ett urval av livsmedel ingår i klimatbokslutet, urvalet baseras på de livsmedel som anses viktigast att följa upp och där det är möjligt att inhämta utsläppsdata.

Vad saknas?

I Hållbarhetsprogrammet finns ett antal delmål som berör livsmedel, vilket kan leda till målkonflikter. Kostservice efterlyser en prioriteringsordning av delmålen i Hållbarhetsprogrammet som kopplar till livsmedel.

Det kostdatasystem som är upphandlat idag kan enbart utföra teoretiska mätningar av klimatpåverkan för de rätter som serveras på menyn. På marknaden finns idag måltidsplaneringsverktyg som kan utföra beräkningar av klimatpåverkan utifrån inköpsstatistik vilket ger en mera fullständig bild.

I klimatbokslutet ingår ett urval av livsmedel, vilket inte ger en fullständig bild av klimatutsläppen som denna post ger upphov till. Det sker en ständig utveckling av metoder och tillgång till utsläppsdata, det är därför av vikt att kontinuerligt utvärdera om val av metod bör utvecklas.

Förslag till åtgärder

- Önskvärt att svericenämnden förtydligar prioriteringen av delmålen som kopplar till livsmedel i Hållbarhetsprogrammet.
- Utvärdera val av metod till klimatbokslut.
- Utredda möjligheterna att komplettera nuvarande kostdatasystem med måltidsplaneringsverktyg.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
CO2/portion	Minska med 5 % till 2025 från 2020	Minskning med 39% Källa: Matilda (kostdata-system), 2021

Läs mer:

Regeringen, 2017. *En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet.*

Region Dalarna, 2019. *Dalarnas regionala livsmedelsstrategi mot 2030*

3.9 Region Dalarnas matsvinn ska minska

Vad är gjort och vad är på gång?

Region Dalarnas kostverksamheter arbetar aktivt för att minska matsvinnet. I Falun, Mora och Ludvika utförs mätningar av matsvinnet vid minst fyra tillfällen per år. En svinnhandlingsplan har tagits fram för respektive kök för fortsatt arbete med att minska matsvinnet vid tillagning. Mätningarna som utförs visar dock att den största mängden matsvinn uppstår på vårdavdelningarna.

Vald metod för servering har stor påverkan på mängden matsvinn. Både metoden "varm mat i kantine" (Falun, Ludvika, Avesta och Säter) samt "kyld mat på bricka" (Mora) innebär att all mat som inte serveras och äts upp, blir svinn i och med att den inte kan sparas på grund av hygienskäl.

Ett nytt måltidssystem för patientmåltider med kylda enportionsrätter kommer att implementeras av kostverksamheterna. De regioner som redan använder sig av metoden har ett matsvinn på 60-80 g/portion. Detta tack vare att enportionsrätternas hållbarhet på 10-13 dagar möjliggör lagring i vårdavdelningarnas kök. Det innebär att problemet med överbeställningar minskar, vilket leder till minskat matsvinn.

Vad saknas?

Mätningar av matsvinnet som uppkommer vid patientmåltider utförs ett antal gånger per år. För att erhålla ett mer representativt resultat av mängden matsvinn under ett år, är fler mätperioder under året att föredra.

Mätning och uppföljning av mängden matsvinn omfattar enbart patientmåltider, ingen mätning utförs på de måltider som serveras i restaurangerna.

Förslag till åtgärder

- Utredda möjligheterna att utöka antalet mätperioder under året.
- Utredda möjligheterna till att mätningar av matsvinn även bör omfatta måltiderna som serveras i restaurangerna.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Kg/serverad portion	Minska med 50% till 2025 från 2020	Ökning med 29% Källa: Region Dalarna Matsvinnsmätning, 2021

Läs mer:

Livsmedelsverket, 2018. *Sveriges nationella handlingsplan för minskat matsvinn*

Livsmedelsverket, 2021, webb. *Därför ska vi minska matsvinnet.*

3.10 Region Dalarnas andel av miljömärkta livsmedel ska öka

Vad är gjort och vad är på gång?

I Sveriges livsmedelsstrategi (2016/17:104) finns inriktningsmålet, att 60 % av den offentliga livsmedelskonsumtionen ska utgöras av certifierade ekologiska produkter år 2030.

Sedan 2009 har regionens kostverksamheter arbetat med att öka andelen miljömärkta livsmedel. Andelen ökade från 2,5 % år 2009 till 35 % år 2020.

I andelen miljömärkta livsmedel har regionens kostverksamheter räknat med ett antal fler miljömärkningar än vad som ingår i uppföljningen av det nationella målet för miljömärkta livsmedel. För att kunna jämföra regionens utveckling med det nationella målet följer definitionen i Hållbarhetsprogrammet den nationella definitionen för miljömärkta livsmedel¹⁰. Det innebär att data från tidigare års mätningar bör jämföras med en viss försiktighet med resultaten utifrån den nya definitionen.

Vad saknas?

I Hållbarhetsprogrammet finns ett antal delmål som berör livsmedel, vilket kan leda till målkonflikter. Kostservice efterlyser en prioriteringsordning av delmålen i Hållbarhetsprogrammet som kopplar till livsmedel.

Minskningen av andelen miljömärkta livsmedel till år 2021 kan delvis förklaras av den ändrade definitionen av miljömärkta livsmedel, samt den ökade kostnaden för livsmedel. För att uppnå målet till 2025 bör budgeten anpassas utifrån den merkostnad som miljömärkta livsmedel innebär. Idag krävs manuell hantering för att ta fram andelen miljömärkta livsmedel, vilket är tidskrävande och en risk för felkälla. På marknaden finns idag måltidsplaneringsverktyg som kan underlätta hanteringen genom att leverera rapporter med den informationen.

Förslag till åtgärder

- Tydlig politisk prioritering av delmålen som kopplar till livsmedel i Hållbarhetsprogrammet.
- Budgeten för livsmedel bör anpassas utifrån den merkostnad som en ökad andel miljömärkta livsmedel kan innebära.
- Utredda möjligheterna att komplettera nuvarande kostdatasystem med måltidsplaneringsverktyg.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Kr inköpta miljömärkta livsmedel /kr totalt inköpta livsmedel	50 % år 2025	32 % <small>Källa: Region Dalarna, 2021</small>

Läs mer:

Regeringen, 2017. *En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet.*

Regeringen, 2021. *Regeringen lanserar ny handlingsplan för livsmedelsstrategin.*

Naturvårdsverket, 2022. *Ekologisk mat - Sveriges miljömål*

¹⁰ Livsmedel som är märkta med EU-lövet eller KRAV-märket. I kategorin fisk och skaldjur inkluderas även produkter som är MSC-märkta.

3.11 Region Dalarnas andel lokalproducerade livsmedel som uppfyller Region Dalarnas miljökrav ska öka

Vad är gjort och vad är på gång?

Region Dalarna har tillsammans med Länsstyrelsen Dalarna och Lantbrukarnas Riksförbund tagit fram en livsmedelsstrategi för Dalarna, *Dalarnas regionala livsmedelsstrategi mot 2030*. Visionen i strategin är ”Mer värden med mat från Dalarna”. Länsspecifika mervärden och utvecklingsområden har pekats ut vilka alla tillsammans eller var och en för sig kan bidra till en ökad livsmedelsproduktion i Dalarna.

Lokala mindre företag kan ha svårigheter att leverera de stora volymer av livsmedel som Region Dalarna köper in. För att underlätta detta delas upphandlingar upp i mindre avtalsområden. På upphandlingsavdelningen pågår ett arbete inför livsmedelsupphandlingen för 2022. En kartläggning genomförs över vilka livsmedel som är möjliga för Dalarnas livsmedelsproducenter att leverera i stora volymer, samt att det planeras för tidiga dialoger med leverantörerna.

Det finns ingen officiell definition av hur nära konsumenten en livsmedelsprodukt ska produceras för att kallas lokal- eller närproducerad. Varje upphandlande organisation måste själva definiera vad begreppet innefattar. För att kunna följa upp delmålet i Hållbarhetsprogrammet har en definition för lokalproducerade¹¹ livsmedel tagits fram, samt en definition för Region Dalarnas miljökrav¹².

Vad saknas?

Regionens kostservice har tidigare år inte följt upp andelen lokalproducerade livsmedel som uppfyller Region Dalarnas miljökrav. Nyckeltalet för delmålet är av den anledningen inte uppföljningsbart för 2021. En metod för att inhämta data och möjliggöra uppföljning av nyckeltalet finns och kommer att kunna börja användas under 2022.

Hållbarhetskriterierna kommer att ställas som bör-krav i upphandlingar, ett anbud som uppfyller ett bör-krav får premierande poäng i förhållande till andra anbud. Till skillnad från ett skall-krav som är ett obligatoriskt krav som måste uppfyllas, är ett bör-krav inte obligatoriskt utan ska ses som ett önskemål. Ett anbud som inte uppfyller ett bör-krav kommer därför inte att förkastas, som i fallet med ett icke-uppfyllt skall-krav.

Förslag till åtgärder

- Påbörja inhämtning av data för att möjliggöra uppföljning av nyckeltalet.
- Fortsätta dialoger med lokala livsmedelsproducenter inför kommande livsmedelsupphandlingar.

¹¹ Livsmedel som är producerade inom Dalarnas län. Begreppet producerad innefattar livsmedel där råvaran är uppfödd eller odlad i Dalarnas län, samt livsmedel som är förädlade i Dalarnas län men där råvarorna som ingår har ett annat ursprung.

¹² Basnivån i Upphandlingsmyndighetens kriteriebibliotek för livsmedel.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
kr lokalproducerat/ kr totalt livsmedel	Öka årligen från 2021	-

Läs mer på:

Regeringen, 2017. *En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet*

Region Dalarna, 2019. *Dalarnas regionala livsmedelsstrategi mot 2030*

Upphandlingsmyndigheten, webb. *Upphandling av närproducerade livsmedel*

Upphandlingsmyndigheten, webb. *Hitta hållbarhetskriterier*

3.12 Region Dalarnas miljöpåverkan från utgående avloppsvatten vid lasaretten ska minska

Vad är gjort och vad är på gång?

Den kommunala huvudmannen för vatten och avlopp (VA-huvudmannen) meddelar allmänna VA-bestämmelser med stöd av vattentjänstlagen. VA-huvudmannen har riktvärden för ett antal ämnen när det gäller utsläppen till avloppsnätet och kan begära att fastighetsägaren/VA-abonnenten kan redovisa innehållet i avloppsvattnet t.ex. genom vattenanalyser.

Mätningar på avloppsvattnet från totalavloppet på Falu lasarett genomfördes under 2016 utifrån krav på kartläggning av avloppsvattnet från tillsynsmyndigheten, Falu kommun. Ingen analys av läkemedelssubstanser i avloppsvattnet utfördes i samband med mätningen.

Det är av stor vikt att överblivna läkemedel kasseras på rätt sätt, så att de aldrig når avloppssystemet. Region Dalarna har en guide framtagen för specialavfall där det framgår hur läkemedelsrester ska hanteras. Sedan en ny föreskrift för läkemedels-hantering trädde i kraft 1 januari 2018 har Läkemedelsavdelningen aktivt arbetat med stöd till verksamheterna för att uppnå god följsamhet till hanteringsrutinerna.

Vad saknas?

Idag genomförs inga systematiska mätningar på avloppsvattnet från Region Dalarnas lasarett. En metodik för mätning av utgående avloppsvatten från lasaretten behöver tas fram under 2022. Dialog bör föras med de kommunala VA-bolagen om vilka parametrar som ska analyseras, samt en utredning av vilka läkemedelssubstanser som ska ingå, b.la. genom dialog med berörd verksamhet. Resultaten från mätningarna som utfördes 2016 på totalavloppet vid Falu lasarett bör beaktas vid framtagandet av metodik.

Förslag till åtgärder

- Utveckla metodik för mätning på utgående avloppsvatten från lasaretten.
- Säkerställa systematik för finansiering av mätningar vid varje lasarett de aktuella åren.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Mätning ska göras på utgående avloppsvatten från lasaretten	Metodik utvecklad 2022 därefter mätning minst vart tredje	-

Läs mer:

Dala VA, 2008. *Riktlinjer för utsläpp av avloppsvatten från industrier och andra verksamheter i Dalarna*

3.13 Region Dalarnas klimatpåverkan från medicinska gaser och köldmedia ska minska

Vad är gjort och vad är på gång?

Lustgas är den medicinska gas som ger upphov till störst utsläpp av växthusgaser inom Region Dalarna. Den används främst som smärtlindring inom förlossningsvården, men även inom andra medicinska sammanhang. Vid Falu lasarett installerades en lustgasdestruktor under 2018. Det resulterade i att 1,5 ton lustgas destruerades vid de 2064 förlossningar som utfördes med smärtlindring av lustgas under 2021.

F-gas är ett samlingsnamn för de köldmedier som används i värmepumpar och kylaggregat, och innehåller bl.a. fluor. När de släpps ut, eller läcker ut, i atmosfären bidrar de till växthuseffekten på liknande sätt som utsläpp av koldioxid. En skillnad är dock att en del av köldmedierna är betydligt starkare växthusgaser än koldioxid. Region Dalarna följer F-gasförordningen (EU/517/2014) som succesivt begränsar försäljningen av f-gaser i EU och förbjuder köldmedier med hög miljöpåverkan vid nyinstallation och service.

Vad saknas?

Det saknas rutiner som säkerställer att köldmedier med så lågt GWP-värde som möjligt installeras vid konvertering av anläggningar och vid nyinstallationer.

Förslag till åtgärder

- Plan för konvertering av köldmedier i befintliga anläggningar till köldmedier som följer F-gasförordningen.
- Rutiner vid nyinstallationer som säkerställer att köldmedier med GWP<10 alt naturliga köldmedier installeras.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Köldmedia nyinstallation	GWP<10 alt naturliga köld-medier	-
Plan för konvertering av köldmedier i befintliga anläggningar	Utvecklas 2022 därefter årlig uppföljning	-

Läs mer:

Riksdagen, 2020. *Förordning (2016:1128) om fluorerade växthusgaser*

3.14 Region Dalarnas miljöpåverkan från antibiotika och andra läkemedel ska minska

Vad är gjort och vad är på gång?

Läkemedelskommittén och dess terapigrupper utarbetar terapirekommendationer med rekommenderade läkemedel för rutinsjukvården. Rekommendationerna ska ge Dalarnas förskrivare vägledning till att göra medicinskt säkra, enhetliga och hälsoekonomiskt optimala val av preparat vid förskrivning. Där så är möjligt, och olika alternativ finns, tas hänsyn till läkemedlens påverkan på miljön.

Det finns tydliga rutiner gällande hantering och kassation av läkemedel i regionen med målet att minimera miljöpåverkan.

Region Dalarna skall under våren 2022 anta en ny läkemedelsstrategi som också kommer att behandla miljöaspekter.

Vad saknas?

Åtgärdsplan kring användning av miljöbelastande läkemedel och överblivna läkemedel hos allmänheten.

Förslag till åtgärder

- Framtagande av åtgärdsplan enligt ovan genom bl.a. omvärldsspaning, intressentanalys och samråd/samverkan med relevanta aktörer.

Nyckeltal	Målvärde	Resultat 2021
Antal antibiotikarecept per tusen invånare	< 250 per år	219 (tillfällig nivå pga pandemin?)
Åtgärdsplan kring användning av miljöbelastande läkemedel och överblivna läkemedel hos allmänheten	Utvecklas 2022 därefter årlig uppföljning	-

6 Klimatbokslut

Region Dalarna har formulerat ett mål i Regionplanen om att minska klimatpåverkan med 75% till år 2030 med 2018 som basår. Regionens klimatarbete tar sin startpunkt med klimatbokslutet för 2018 och skall följas upp årligen för att visa utvecklingen av klimatarbetet, samt fungera som ett stöd vid prioriteringar.

Klimatbokslutet är en teoretisk bild och fångar inte upp alla utsläpp av växthusgaser som regionen ger upphov till. Avgränsningar är nödvändiga för att klimatbokslutet ska vara genomförbart. En kontinuerlig utvärdering av metoder och inhämtning av data behöver ske, med ambitionen att klimatbokslutet ska ge en så relevant och heltäckande bild som möjligt. Kartläggningen av en verksamhets klimatpåverkan är en pågående process som kontinuerligt behöver utvecklas och förbättras.

Klimatbokslutet ger en övergripande bild av den klimatpåverkan som regionens verksamheter har, vilket är ett viktigt underlag för att ta strategiska beslut på ledningsnivå. Effekten av enskilda aktiviteter som verksamheter gör för att minska klimatpåverkan är svårare att fånga upp, vilket kräver andra metoder för att kunna visa på vilka åtgärder som ska genomföras och vad de får för effekt.

Analyser av de olika posterna i klimatbokslutet fångas i stor utsträckning upp i analyserna av Hållbarhetsprogrammets delmål. Det görs därför ingen ytterligare analys för varje enskild post i klimatbokslutet.

6.1 Resultat

Tabellen visar klimatpåverkan (ton CO₂-e) för 2021. Aktiviteterna är uppdelade i respektive scope (för ytterligare info -se bilaga 2), samt redovisas som andel av totalen (%).

Utsläppspost	Scope 1	Scope 2	Scope 3	Total	Andel (%)
Fastigheter	24	1 140		1 164	7%
Uppvärmning		1 140		1 140	7%
Elanvändning		0		0	0%
Fjärrkyla		0		0	0%
Köldmedialäckage	24			24	0%
Kollektivtrafik	3 719			3 719	23%
Hälsa- och sjukvård	2 277		8 071	10 348	65%
Ambulanstransporter	867			867	5%
Sjuktransporter	284			284	2%
Luftambulans	473			473	3%
Medicinska gaser	285			285	2%
Förbrukning av sjukvårdsmaterial			6 990	6 990	44%
Tvättning och torkning av textilier	63			63	0%
Livsmedel			565	565	4%
Godstransporter	305			305	2%
Avfall			516	516	3%
Övergripande	659		50	709	4%
Resor verksamhetsbundna bilar	424			424	3%
Resor bilpoolsbilar	90			90	1%
Tjänsteresor bil (egen bil)	106			106	1%
Tjänsteresor flyg	38			38	0%
Tjänsteresor tåg	1			1	0%
Reservkraft			50	50	0%
Totalt	6 679	1 140	8 121	15 940	

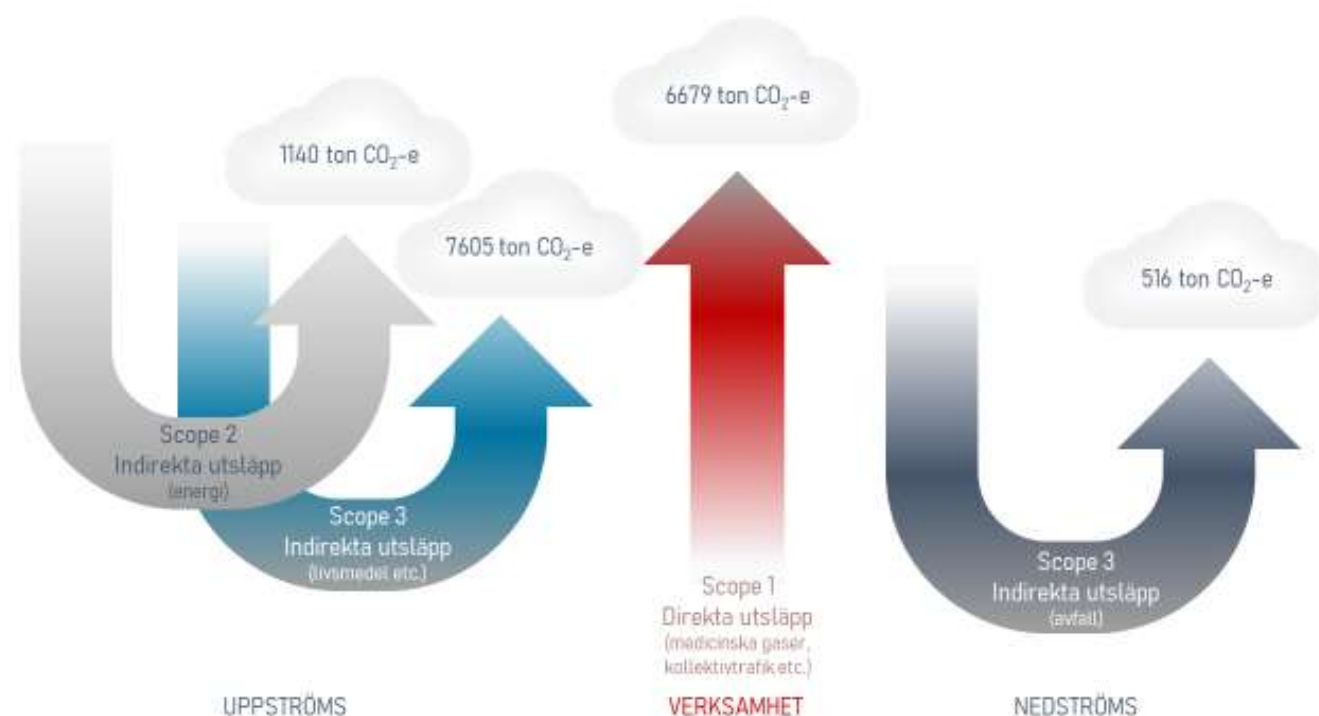
Utsläppspost (ton CO ₂ -e)	2021
Placering av kapital	5 522

Tabellen visar klimatpåverkan (ton CO₂-e) för 2021 och basåret 2018, samt förändringen mellan åren.

Utsläppspost (ton CO ₂ -e)	2018	2021	Förändring (ton CO ₂ -e)
Fastigheter	1 191	1 164	-27
Uppvärmning	1 057	1 140	83
Elanvändning	0	0	0
Fjärrkyla	0	0	0
Köldmedialäckage	134	24	-110
Kollektivtrafik	3 407	3 719	312
Hälsa- och sjukvård	12 126	10 348	-1778
Ambulanstransporter	813	867	54
Sjuktransporter	170	284	114
Luftambulans	491	473	-18
Medicinska gaser	818	285	-533
Förbrukning av sjukvårdsmaterial	8 250	6 990	-1260
Tvättning och torkning av textilier	142	63	-79
Livsmedel	661	565	-96
Godstransporter	282	305	23
Avfall	499	516	17
Övergripande	1 137	709	-428
Resor verksamhetsbundna bilar	499	424	-75
Resor bilpoolsbilar	224	90	-134
Tjänsteresor bil (resor i egen bil)	214	106	-108
Tjänsteresor flyg	142	38	-104
Tjänsteresor tåg	0	1	1
Reservkraft	59	50	-9
Totalt	17 860	15 940	-1921

Utsläppspost (ton CO ₂ -e)	2018	2021	Förändring (ton CO ₂ -e)
Placering av kapital	2 095	5 522	3 427

Klimatredovisning enligt GHG-protokollet (för ytterligare info -se bilaga 2) som visar Region Dalarnas klimatpåverkan i de tre scopen för 2021.

7 Diskussion och slutsatser

Nedan diskuteras resultaten från hållbarhetsredovisning och klimatbokslut. Utöver detta diskuteras hur Region Dalarna kan ta steg mot ett mer effektivt hållbarhetsarbete.

7.1 Hållbarhetsredovisningen

Hållbarhetsprogrammet som ligger till grund för redovisningen var inte antaget inför verksamhetsplaneringen för 2021 och har således inte kunnat påverka verksamheten under det aktuella året. Under övergångsåret 2022 görs därför ingen bedömning av måluppfyllelsen av delmål och målvärden för valda nyckeltal. Uppföljningen av programmet ger ändå en fingervisning av hur Region Dalarna ligger till i det övergripande hållbarhetsarbetet och utgör en grund för fortsatt arbete och prioritering, och visar på vikten av att öka takten på vårt hållbarhetsarbete.

Delmålen och nyckeltalen fångar inte in Region Dalarnas hållbarhetsarbete i sin helhet. Men i arbetet med hållbarhetsredovisningen framgår att samtliga delmål i hållbarhetsprogrammet berörs i nämndernas verksamhetsplaner, dock i varierande grad. Mycket har också gjorts inom organisationen under 2021 som lett mot en ökad hållbarhet som inte fångats upp av denna redovisning.

Till de mer centrala stegen framåt hör att Region Dalarna behöver bygga in omställningsarbetet i sin verksamhetsutövning och i sitt beslutsfattande.

Hållbarhetsräkade beslut blir allt mer nödvändiga för att säkerställa att de beslut som tas hos Region Dalarna är relevanta, leder till förbättrade förhållanden, minskar negativa effekter samt synliggör mål- och intressekonflikter utifrån de sociala, miljömässiga och ekonomiska perspektiven.

Hälso- och sjukvården är central i omställningen mot ökad hållbarhet och förändringstrycket på hälso- och sjukvården ökar snabbt. Allt färre ska räcka till för allt fler och behovet av att hantera skillnader i hälsa, vårdbehov och miljö- och klimatkrav blir allt tydligare. För att möta detta behövs goda förutsättningar för omställning i verksamheterna med fokus på att hållbarhet skapas i det dagliga, ordinarie arbetet.

Region Dalarna är en samhällsaktör med stor betydelse för samhällsutvecklingen i Dalarna. All verksamhet som bedrivs påverkar dalfolket och regionen har ett ansvar att i strategisk samverkan med samhällsaktörer från alla sektorer främja omställningen till ett hållbart Dalarna – socialt, ekonomiskt och miljömässigt - med utvecklingskraft i alla delar som länet.

7.2 Klimatbokslut

Klimatbokslutet, som fångar vissa delar av Region Dalarnas klimatpåverkan, påvisar för 2021 minskade klimatpåverkande utsläpp jämfört med tidigare år. Trots detta så har Region Dalarna långt kvar innan målet om 75% minskning kan uppnås. Arbetet med att minska klimatpåverkande utsläpp behöver intensifieras genom tydliga politiska prioriteringar med avsikt att nå största möjliga effekt.

Användning av sjukvårdsmaterial är en förutsättning för att bedriva hälso- och sjukvård, samtidigt bidrar förbrukningen till stora utsläpp av växthusgaser. Åtgärder som leder till minskade utsläpp kopplat till förbrukningen av sjukvårdsmaterial är således av stor vikt för att uppnå målet till 2030. Det är dock viktigt att belysa att minskad klimatpåverkan från samtliga aktiviteter i klimatbokslutet är nödvändiga, oavsett hur stor andel av totalen aktiviteten utgör.

7.3 Vägen framåt

Hållbarhetsprogrammet aktualiserar behovet av att utveckla befintliga styr- och beslutsprocesser för att tillgodose den systemförståelse och de integrerade arbetssätt som hållbarhetsfrågorna kräver. I programmet poängteras behovet av att förbättra vissa förutsättningar för genomförande för att stärka regionens kapacitet till att kontinuerligt och kraftfullt driva arbetet för hållbar utveckling framåt. De förutsättningar som tas upp handlar om att:

- Integrera hållbarhet i styrning och ledning och i alla verksamheter
- Eftersträva hög samverkanskompetens för effektiv samverkan internt och externt
- Basera hållbarhetsarbetet på ägarskap och delaktighet i organisationens alla delar
- Anta utmaningar och utveckla innovativa lösningar för att nå hållbarhetsmålen
- Arbeta med kontinuerlig uppföljning, utbildning och lärande

I kommande hållbarhetsredovisningar kommer dessa aspekter av Region Dalarnas hållbarhetsarbete att ges en systematisk belysning. Men redan nu finns anledning för Region Dalarnas nämnder och deras förvaltningar att genomlysna sina verksamheter med avseende på dessa förutsättningar för genomförande.

Bilaga 1. Revidering av nyckeltal och målvärden inför nästa år

Delmål för aktuellt nyckeltal/ målvärde	Skrivning detta år	Skrivning nästa år	Motivering
1.1	<p>Nyckeltal: Andel flickor och pojkar i årskurs 7 och 1:a året i gymnasiet som anger att de mår bra varje dag/ofta</p> <p>Målvärde: Öka årligen</p>	<p>Nyckeltal: Andel flickor och pojkar i årskurs 7 och första året i gymnasiet som anger att de mår bra varje dag/ofta</p> <p>Målvärde: Öka årligen samt minskade skillnader mellan flickor och pojkar</p>	Målvärdet omformuleras för att inkludera ett jämställdhetsperspektiv
1.1	<p>Nyckeltal: Andel kvinnor och män 16-84 år som uppger att de upplever en bra eller mycket bra hälsa</p> <p>Målvärde: Ökat för båda grupperna 2024 jämfört med 2021</p>	<p>Nyckeltal: Andel kvinnor och män 16-84 år som uppger att de upplever en bra eller mycket bra hälsa</p> <p>Målvärde: Ökat för båda grupperna 2024 jämfört med 2021 samt minskad skillnad mellan kvinnor och män</p>	Målvärdet omformuleras för att inkludera ett jämställdhetsperspektiv
1.1	<p>Nyckeltal: Kvinnor och män 65 år eller äldre som är slutenvårdade för fallskador, antal per 100 000 invånare</p> <p>Målvärde: Minska för båda grupperna jämfört med 2021</p>	<p>Nyckeltal: Kvinnor och män 65 år eller äldre som är slutenvårdade för fallskador, antal per 100 000 invånare</p> <p>Målvärde: Minska för båda grupperna jämfört med 2021 samt minskad skillnad mellan kvinnor och män</p>	Målvärdet omformuleras för att inkludera ett jämställdhetsperspektiv
1.5	<p>Nyckeltal: Andel unga (18-29 år) som är förtroendevalda hos RD (skillnad mot röstberättigad befolkning i samma åldersspann)</p> <p>Målvärde: Motsvara andel unga (18-29 år) i befolkningen i Dalarna</p>	<p>Nyckeltal: Andel unga (18-29 år) som är förtroendevalda hos RD (skillnad mot röstberättigad befolkning i samma åldersspann)</p> <p>Målvärde: Motsvara andel unga (18-29 år) i befolkningen i Dalarna hos både kvinnor och män</p>	Målvärdet omformuleras för att inkludera ett jämställdhetsperspektiv
1.5	<p>Nyckeltal: Andel invånare som har stort eller mycket stort förtroende för hälso- och sjukvården</p> <p>Målvärde: Öka årligen från 2021</p>	<p>Nyckeltal: Andel kvinnor och män som har stort eller mycket stort förtroende för hälso- och sjukvården</p> <p>Målvärde: Öka årligen för båda grupperna jämfört med 2021 samt</p>	Nyckeltalet och målvärdet omformuleras för att inkludera ett jämställdhetsperspektiv

		minskad skillnad mellan kvinnor och män	
1.5	Nyckeltal: Nöjd medborgarindex (NMI) Målvärde: Över rikssnittet	Nyckeltal: Nöjd medborgarindex (NMI) Målvärde: Ökas vid varje mätning jämfört med 2020	Rikssnitt saknas för regioner
1.8	Nyckeltal: Andel av undersökta 3-åringar som har karies Målvärde: Minskat jämfört med 2021	Nyckeltal: Andel av undersökta 3-åringar som har karies Målvärde: Minskat jämfört med 2021 samt minskad skillnad mellan flickor och pojkar	Målvärdet omformuleras för att inkludera ett jämställdhetsperspektiv
1.8	Nyckeltal: Andel 1-åringar som erbjudits och besvarat BarnSäkert-SEEK minst två gånger Målvärde: Öka årligen från 2021	Nyckeltal: Andel barn i Dalarna inskrivna i BHV som erbjudits och besvarat BarnSäkert-SEEK minst en gång Målvärde: Öka årligen från 2021 utan några skillnader mellan flickor och pojkar.	Nyckeltalet anpassat till verksamhetens egna uppföljning. Målvärdet omformuleras för att inkludera ett jämställdhetsperspektiv
1.8	Nyckeltal: Andel 4-åringar med fetma Målvärde: Minskat jämfört med 2021	Nyckeltal: Andel 4-åringar med fetma Målvärde: Minskat jämfört med 2021 samt minskade skillnader mellan flickor och pojkar	Målvärdet omformuleras för att inkludera ett jämställdhetsperspektiv
1.9	Nyckeltal: Valdeltagande bland förstagångsväljare i regionval Målvärde: >81 %	Nyckeltal: Valdeltagande bland förstagångsväljare i regionval Målvärde: >85 % för kvinnor och >77% för män samt minskade skillnader mellan kvinnor och män	Målvärdet omformuleras för att inkludera ett jämställdhetsperspektiv
1.9	Nyckeltal: Andel invånare 16-84 år med avsaknad av tillit till andra Målvärde: <27 % 2022 och minska ytterligare 2024	Nyckeltal: Andel invånare 16-84 år med avsaknad av tillit till andra Målvärde: <28 % 2022 för både kvinnor och män och minska ytterligare 2024 för både kvinnor och män	Målvärdet omformuleras för att inkludera ett jämställdhetsperspektiv
2.2	Nyckeltal: Koldioxidavtryck, kg CO2/100 kr Målvärde: Minska årligen från 2021	Nyckeltal: Koldioxidintensitet, kg CO2/100 kr Målvärde: Minska årligen från 2022	Nuvarande nyckeltal följer inte branschstandard för redovisning av koldioxidavtryck för fonder. Det nya nyckeltalet sätter CO2 i relation till intäkter

3.1	Nyckeltal: Totalförbrukning av fossilt bränsle Målvärde: Minska med 50 % till 2025	Nyckeltal: Totalförbrukning av fossilt bränsle Målvärde: Minska med 50 % till 2025 från 2018	Målvärdet kompletteras med basår
3.7	Nyckeltal: kWh/m ² Målvärde: 140 kWh/m ²	Nyckeltal: kWh/m ² Målvärde: 140 kWh/m ² till 2025	Målvärdet kompletteras med målår
3.8	Nyckeltal: CO ₂ /portion Målvärde: Minska med 5% till 2025 från 2020	Nyckeltal: CO ₂ /portion Målvärde: Minska med 5% till 2025 från 2021	Basåret för nyckeltalet ändras då målet redan är uppnått utifrån nuvarande basår

Bilaga 2. Klimatbokslut - metod, avgränsningar, källor

Metod

Beräkningar av växthusgasutsläpp görs i enlighet med Greenhouse Gas Protocol (GHG - protokollet). Det är den mest använda redovisningsstandarden för att beräkna utsläpp av växthusgaser. I GHG - protokollet inkluderas både verksamheternas direkta och indirekta utsläpp och dessa redovisas fördelat mellan scope 1, 2 och 3.

Scope 1 – direkta utsläpp från verksamheten. Exempel på sådana utsläpp är utsläpp från förbränning av drivmedel, från bränsle i egenägda verksamhetsbilar.

Scope 2 – indirekta utsläpp som uppstår vid produktion av inköpt el, fjärrvärme och fjärrkyla. Beräkningsmetoden som används är "market based method" vilket tar hänsyn till ursprungsmärkta produkter.

Scope 3 – övriga indirekta utsläpp som uppstår utanför verksamheten men som ett resultat av aktiviteter som sker genom verksamheten. Scope 3 sker både uppströms och nedströms. Uppströms utsläpp sker vid produktionen av inköpta varor och tjänster, samt vid transporter som verksamheten inte har rådighet över. Nedströms utsläpp sker vid hanteringen av det avfall som verksamheten ger upphov till.

Fördelningen av utsläpp i olika scope beror också på vilken fördelningsansats enligt GHG - protokollet som används. Ansatsen styr vilka utsläpp som ska ingå var i den rapporterade organisationens olika scope. De två fördelningsansatserna som är tillämpbara är finansiell kontroll och operationell kontroll.

Vid finansiell kontroll fördelas utsläppen utifrån ägandeskap i juridisk mening. Den valda ansatsen i detta klimatbokslut är operationell kontroll, vilket innebär att utsläppen fördelas utifrån vem som släpper ut vid användandet. Detta innebär till exempel att alla bilresors direkta utsläpp ingår oavsett om det är Regionens egna bilar, personalens privatbilar i tjänst eller hyrbilar.

Alla beräkningar och jämförelser i klimatbokslutet redovisas i ton CO₂-e, vilket är ett mått på utsläpp av växthusgaser som tar hänsyn till de enskilda gasernas förmåga att bidra till växthuseffekten. Lustgas eller dikväveoxid (N₂O) är till exempel en betydligt kraftfullare växthusgas än koldioxid (CO₂). För att kunna jämföra olika gaser med varandra multiplicerar man gaserna med dess GWP (Global Warming Potential) och erhåller då samma enhet i beräkningar och jämförelser.

Avgränsningar

För att få tillförlitlighet i beräkningarna krävs tydliga och väl övervägda avgränsningar. Avgränsningarna utgår från Region Dalarnas egen rådighet över verksamheten.

Energi

- Elanvändning från egenägda fastigheter
- Fjärrkyla från egenägda fastigheter
- Pannor för uppvärmning i egenägda fastigheter
- Reservkraft till egenägda fastigheter
- Tvättning och torkning av textilier vid Fredriksbergstvädden

Konsumtion

- Förbrukningsartiklar inköpta genom varuförsörjningen
- Livsmedel är idag beräknat på produkter som kostenheten anser viktiga att följa upp.

Medicinska gaser

- Lustgas (N₂O)
- Sevorange (Narkosgas)
- Medicinsk koldioxid (CO₂)
- Teknisk koldioxid (CO₂)

F-Gas

- Köldmedialäckage vid egenägda fastigheter

Transporter

- Ambulanstransporter
- Ambulansflyg
- Godstransporter i egen regi
- Resor med verksamhetsleasade fordon och regionens bilpool
- Tjänsteresor i egen bil
- Tjänsteresor tåg och flyg
- Kollektivtrafik (buss)

Avfall

- Brännbart avfall för energiåtervinning från lasaretten

Finanser

- Kapital placerade i fonder särredovisas och ingår inte GHG-Protokollet.

Källor

För inhämtning av data till klimatbokslutet har information inhämtats av interna och externa källor, så som leverantörsfakturer och statistikprogram.

